

Samen werken aan de grote transitie

Politiek voor een duurzame en solidaire economie

Beoordeling politieke partijen:

- 5 goed tot uitstekend
- 4 voldoende tot goed
- 3 matig
- 2 onvoldoende
- 1 slecht

Politieke partij: CDA

	1	2	3	4	5
1. Voortgaande crises óf duurzaam & solidair					
Er komt een maatschappelijk debat over de mogelijkheden van duurzame of groene groei en de gevolgen daarvan voor de hele maatschappij.	✓				
Daarbij komt de vraag aan de orde hoe we de kerneconomie kunnen versterken.			✓		
Er komt een breed maatschappelijk debat over de noodzakelijke onderdelen van het publiek bezit.	✓				
Er komt een heroverweging van alle privatiseringsplannen.	✓				
Die onderdelen die we tot het publiek bezit rekenen, en al geprivatiseerd zijn, worden weer in publiek bezit gebracht.	✓				
Controle en handhaving van mensenrechten.				✓	
CDA De crisis is voor het CDA vooral een financiële en economische crisis, maar het CDA laat zich ook zeker aanspreken op duurzaamheid. Vooral rond energie komt dat naar voren, verder bijv. bij (openbaar) vervoer/fiets en recycling. Het is niet een leidend principe dat bijv. ook zijn weerslag vindt in internationale verhoudingen, handel, enz. Privatisering is geen issue			✓		
2. Duurzaam inrichten: energie en grondstoffen					
Er wordt een plan ontwikkeld om Nederland in 2020 de duurzaamste energievoorziening van Europa te laten hebben. We mikken op een energiebesparing van 5% per jaar en groei van duurzame energie van 20% per jaar. Onderdeel van dit plan zijn o.m.:					
• Afschaffing van alle subsidies op onduurzame energie.	✓				
• De vaststelling van een regeling voor een feed-in-tarief voor hernieuwbare energie.	✓				
• Biogas rechtstreeks koppelen aan het gasnet.	✓				
• Een isolatieprogramma voor bestaande woningen en bedrijfsgebouwen.				✓	
• Grootschalige duurzame renovatie van bestaande woningen tot label A-niveau.				✓	
• Er komt een leveranciersverplichting voor een groeiend aandeel van hernieuwbare energie in het aanbod.	✓				

<ul style="list-style-type: none"> • Zo spoedig als mogelijk is wordt een begin gemaakt met de aanleg van een elektriciteitsinfrastructuur op zee. 	✓				
<ul style="list-style-type: none"> • Kleinschalige elektriciteitsopwekking wordt via fiscale voordelen bevorderd. 				✓	
<ul style="list-style-type: none"> • Exploratie van nieuwe fossiele energiebronnen, zoals schaliegas en steenkoolgas, wordt stopgezet. 	✓				
Er wordt ruimte geschapen buiten de bestaande regelgeving voor experimenten.					✓
Openbaar vervoer krijgt voorrang; voor snelwegen geldt een spitsheffing. Vliegen wordt duurder en quotering daarvan wordt onderzocht.		✓			
We gaan ons voorbereiden op schaarste van diverse grondstoffen. De overheid neemt daarin een leidende rol.			✓		
De EHS wordt ten volle en met vaart uitgevoerd.	✓				
Zowel bij de EHS als in het waterbeheer dient rekening te worden gehouden met klimaatverandering		✓			
CDA Nederland moet investeren in de transitie naar een koolstofarme, duurzame economie. De uitstoot van broeikasgassen moet met 80 tot 95% verminderd worden t.o.v. 1990 om de klimaatverandering tot minder dan 2%(!, foutje) te beperken. Er wordt ingezet op energiebesparing en decentraal opgewekte duurzame energie. Natuurbescherming komt er bekaaid af.			✓		
3. Werk en inkomen					
Betaald werk wordt beter verdeeld, waardoor we naar een 20 – 25-urige werkweek groeien.	✓				
Meer aandacht voor maatschappelijk nuttige arbeid.				✓	
Andere beprijzing, hernieuwbare energie, reparatie-economie en een verschuiving van de belasting op arbeid naar de belasting op goederen scheppen vele nieuwe en nuttige banen.			✓		
Betere rechten voor zowel ZZP'ers als voor reguliere werknemers staan tegenover een kortere WW mét recht op scholing.				✓	
Hoge inkomens dragen extra bij aan de duurzame en solidaire economie		✓			
Doe onderzoek naar en experimenteer met een basisinkomen	✓				
CDA Mantelzorg en vrijwilligerswerk zijn voor het CDA van belang, al is niet zo duidelijk hoe die beter met betaald werk gecombineerd kunnen worden. ZZP'ers krijgen betere arbeidsvoorwaarden. Er komt een vlaktaks van 35% met een solidariteitsheffing voor hogere inkomens, hoe dat uitpakt is onduidelijk. Er is een verschuiving van belasting op arbeid naar belasting op consumptie.			✓		
4. Regionale economie					
De ontwikkeling van de regionale economie met zoveel mogelijk sluiting van kringlopen krijgt prioriteit.			✓		
De juiste/optimale schaalgrootte en het subsidiariteitsbeginsel voor de (nieuwe vormen van) besluitvorming zijn leidende beginselen.				✓	
CDA Subsidiariteit is voor het CDA vanouds van belang. Het belang van de regio wordt regelmatig genoemd, de kringloopeconomie wordt ondersteund zonder concretisering, in combinatie worden ze niet behandeld.			✓		
5. De financiële wereld					
De geldschepping wordt ondergeschikt gemaakt aan de behoeften van de reële economie.	✓				

Scheiding van nuts- en zakenbanken en invoering van een nationalisatiewet voor banken.	✓				
De oprichting van een Groene Investeringsbank.					✓
Solidaire verdeling van risico's in Europa.	✓				
Invoering van een FTT en eventuele andere belasting op banken en bankactiviteiten. Banken betalen op zijn minst evenveel belasting als andere bedrijven.	✓				
Verbieden van excessieve bonussen en complexe financiële producten.			✓		
Diversiteit binnen het financiële systeem wordt bevorderd. Verschillende banken en verschillende munten zullen bijdragen aan stabiliteit.			✓		
Geen aftrek deelnemingsrente.	✓				
CDA De banken dienen het belang van hun klanten voorop te stellen, er moet een bankierseed komen, en bonussen mogen niet meer dan drie maandsalarissen bedragen. De oorzaken van de financiële crisis worden niet écht ter harte genomen.		✓			
6. Sterkste schouders de zwaarste lasten en belastingvergroening					
Hogere belasting op grondstoffen en afvalstoffen en lagere belasting op arbeid is het algemene uitgangspunt.				✓	
'De vervuiler betaalt' wordt streng toegepast.		?			
Afschaffing milieuschadelijke subsidies, zoals op fossiele brandstoffen	✓				
De armoedeval aan de onderkant van de arbeidsmarkt wordt aangepakt				✓	
Stop belastingparadijs Nederland; uitvoering van de resolutie van het Europees Parlement tegen belastingontwijking.	✓				
Alle fiscale regelingen worden in lijn gebracht met inkomenshoogte (dus ook AOW en Kinderbijslag).	✓				
Belastingverhoging voor inkomens boven de Balkenendenorm			✓		
Snelle invoering van de vettax	✓				
CDA Er wordt wel gesproken over verschuiving van belasting op arbeid naar belasting op consumptie, niet over "de vervuiler betaalt"; alleen het emissiehandelssysteem kan als bijdrage daaraan worden opgevat. Rechten van ZZP'ers worden verbeterd, salarissen boven de Balkenendenorm worden waar mogelijk verboden. Er komt een vlaktaks met een solidariteitsheffing.		✓			
7. Internationale economie en wereldhandel					
Versterk het democratische systeem van Europa.		✓			
Krachtige Nederlandse inspanning bij de internationale aanpak van internationale problemen.				✓	
Versterk internationale hulp (vooral ook gericht op klimaat, energie, water en voedsel) en zet een universeel bestaanszekerheidsstelsel op de agenda.			✓		
Internationale handel moet eerlijker worden, o.a. door toevoeging van sociale paragrafen aan handelsverdragen.	✓				
Europa gaat een volumebeleid voeren om het te grote beslag op de mondiale gebruiksruimte te verkleinen; om te beginnen een halvering van de mondiale voetafdruk in 2030.	✓				

Gebruik de opbrengst van de FTT voor het realiseren van millenniumdoelen.	✓				
Een duurzaam bevolkingsbeleid wordt ontwikkeld.	✓				
Ontwikkel procedures voor gelijkwaardiger internationale onderhandelingen.	✓				
CDA Het CDA wil problemen in internationaal verband aanpakken, en ontwikkelingssamenwerking verder moderniseren. Zolang dat proces loopt blijft de 0,7% van het BBP gehandhaafd. Er is weinig oog voor ongelijke verhoudingen tussen landen bij handel en onderhandelingen, voor schuldenproblematiek e.d.		✓			
8. Scholing, innovatie en wetenschappelijk onderzoek					
Nieuwe vaardigheden zijn nodig in een lokaal georiënteerde duurzame en sociale economie.		✓			
Aandacht voor de kerneconomie vergt andere attitudes.			✓		
Wetenschap, kunst en de creatieve industrie vormen de ideeënmotor van deze innovatieve economie		✓			
De inkoopkracht van overheden wordt ingezet om innovatie aan te jagen.	✓				
CDA Er is aandacht voor de kerneconomie (mantelzorg, vrijwilligerswerk), en voor goede opleidingen voor een ambacht in het MBO, wat in de lokaal georiënteerde economie belangrijk is.			✓		
9. Meten van welvaart en welzijn					
Implementeer een dashboard met meetinstrumenten die meer recht doen aan de kerneconomie, die een andere kijk op de economie bevorderen en die rekening houden met onze mondiale voetafdruk.	✓				
Overheid en maatschappelijke partijen stimuleren een doorgaande, brede maatschappelijke bezinning op wat we ons voorstellen bij welvaart, welzijn en geluk, om zo via wervende toekomstbeelden veranderingsprocessen te faciliteren.	✓				
CDA Deze onderwerpen komen niet aan de orde	✓				

Toelichting

Het verkiezingsprogramma van het CDA heeft de titel 'Iedereen', en dat is ook wel een belangrijk uitgangspunt. Iedereen doet mee, in gezin, maatschappelijke organisaties, werk, enz. De huidige crisis moet opgelost door mensen aan het werk te helpen en een paar maatregelen m.b.t. banken te nemen, maar de crisis wordt niet echt doordacht. Economische groei wordt op geen enkele manier ter discussie gesteld. We gaan verder zoals voorheen, waarbij vooral in de energievoorziening naar duurzaamheid wordt gestreefd. Solidariteit speelt wel een rol, maar onduidelijk is vooral hoe de vlaktaks zal uitpakken.

In detail

Via economische groei moeten we uit de crisis komen, maar die groei moet wel "in alle opzichten duurzaam en innovatief" zijn. Zoals gezegd wordt die duurzaamheid vooral uitgewerkt bij de energievoorziening. Dat we hier leven met een veel te grote voetafdruk komt nergens aan de orde, dat er staat dat de klimaatverandering moet worden beperkt tot 2% ipv tot 2°C is misschien wel karakteristiek. Het meer ontwikkelen van regionale

economieën met gesloten kringlopen en streekproducten uit de landbouw had goed gepast in het programma van het CDA, waarin het verbinden van mensen een belangrijke rol speelt. Het ontbreekt echter. Ook natuur en biodiversiteit spelen geen grote rol, de EHS (ecologische hoofdstructuur) wordt niet genoemd.

De positie van ZZP'ers wordt verbeterd, door hen meer zekerheden, en mogelijkheden voor verzekeringen en pensioen te bieden. Ouders, mantelzorgers en vrijwilligers moeten meer mogelijkheden krijgen om hun activiteiten met betaald werk te combineren via flexibeler werktijden; de mogelijkheid om korter werken te bevorderen wordt niet genoemd.

Solidariteit blijft uitgangspunt bij de ontwikkelingssamenwerking, maar oorzaken van en oplossingen voor armoede worden niet echt geanalyseerd. Schuldenproblematiek, de netto geldoverdracht van Zuid naar Noord en handelsverhoudingen worden niet genoemd.

Op financieel gebied worden enkele maatregelen m.b.t. de banken voorgesteld, maar geen scheiding van nuts- en zakenbanken. Ook belastingparadijzen komen niet aan de orde.

Kortom

Hoewel er op gebied van duurzaamheid een aantal goede maatregelen wordt voorgesteld, laat het programma van het CDA toch veel kansen liggen. Veel voorstellen van het Platform DSE worden niet behandeld, en het is best mogelijk dat het CDA daar niet uitgesproken tegen is. Zoals het CDA in de inleiding zegt, het gaat "om de toekomst van iedereen", een gesprek tussen Platform en CDA over wat daarvan de betekenis en de consequenties zijn zou zeker nuttig kunnen zijn.

Politieke partij: ChristenUnie

	1	2	3	4	5
1. Voortgaande crises óf duurzaam & solidair					
Er komt een maatschappelijk debat over de mogelijkheden van duurzame of groene groei en de gevolgen daarvan voor de hele maatschappij.		✓			
Daarbij komt de vraag aan de orde hoe we de kerneconomie kunnen versterken.		✓			
Er komt een breed maatschappelijk debat over de noodzakelijke onderdelen van het publiek bezit.		✓			
Er komt een heroverweging van alle privatiseringsplannen.		✓			
Die onderdelen die we tot het publiek bezit rekenen, en al geprivatiseerd zijn, worden weer in publiek bezit gebracht.		✓			
Controle en handhaving van mensenrechten.					✓
CU De CU wil een sterke, stabiele overheid die "als betrouwbare partner van de samenleving" ondubbelzinnige maatregelen neemt waardoor een transitie naar een duurzame, solidaire, sterkere en financieel solide economie nu wel "van de grond komt". Een reeks maatregelen wordt voorgesteld. Om tot uitvoering te komen is bewustwording voor de CU heel belangrijk. Brede maatschappelijke discussies worden echter niet voorgenomen.		✓			
2. Duurzaam inrichten: energie en grondstoffen					
Er wordt een plan ontwikkeld om Nederland in 2020 de duurzaamste energievoorziening van Europa te laten hebben. We mikken op een energiebesparing van 5% per jaar en groei van duurzame energie van 20% per jaar. Onderdeel van dit plan zijn o.m.:	✓				
<ul style="list-style-type: none"> Afschaffing van alle subsidies op onduurzame energie. 					✓
<ul style="list-style-type: none"> De vaststelling van een regeling voor een feed-in-tarief voor hernieuwbare energie. 	✓				
<ul style="list-style-type: none"> Biogas rechtstreeks koppelen aan het gasnet. 				✓	
<ul style="list-style-type: none"> Een isolatieprogramma voor bestaande woningen en bedrijfsgebouwen. 		✓			
<ul style="list-style-type: none"> Grootschalige duurzame renovatie van bestaande woningen tot label A-niveau (overlapt fors met vorige punt!). 	✓				
<ul style="list-style-type: none"> Er komt een leveringsplicht voor een groeiend aandeel van hernieuwbare energie in het aanbod. 					✓
<ul style="list-style-type: none"> Zo spoedig als mogelijk is wordt een begin gemaakt met de aanleg van een elektriciteitsinfrastructuur op zee. 	✓				
<ul style="list-style-type: none"> Kleinschalige elektriciteitsopwekking wordt via fiscale voordelen bevorderd. 					✓
<ul style="list-style-type: none"> Exploratie van nieuwe fossiele energiebronnen, zoals schaliegas en steenkoolgas, wordt stopgezet. 			✓		
Er wordt ruimte geschapen buiten de bestaande regelgeving voor experimenten.			?		
Openbaar vervoer krijgt voorrang; voor snelwegen geldt een spitsheffing. Vliegen wordt duurder en quotering daarvan wordt onderzocht.	✓				
We gaan ons voorbereiden op schaarste van diverse grondstoffen. De overheid neemt daarin een leidende rol.					✓

De EHS wordt ten volle en met vaart uitgevoerd.					✓
Zowel bij de EHS als in het waterbeheer dient rekening te worden gehouden met klimaatverandering				✓	
CU De CU is voorstander van vergaande maatregelen voor het verminderen van het verbruik van fossiele brandstoffen, van andere grondstoffen en van het milieu als eindbestemming van afvalstoffen. Er wordt niet gesproken over een gecoördineerd actieprogramma voor het inzetten van een transitie naar duurzaamheid. De voorgestelde maatregelen bevatten opvallende omissies, bijvoorbeeld dat de exploratie van schaliegas moet worden stopgezet, maar die van andere fossiele brandstoffen niet.			✓		
3. Werk en inkomen					
Betaald werk wordt beter verdeeld, waardoor we naar een 20 – 25-urige werkweek groeien.			✓		
Meer aandacht voor maatschappelijk nuttige arbeid.					✓
Andere beprijzing, hernieuwbare energie, reparatie-economie en een verschuiving van de belasting op arbeid naar de belasting op goederen scheppen vele nieuwe en nuttige banen.				✓	
Betere rechten voor zowel ZZP'ers als voor reguliere werknemers staan tegenover een kortere WW mét recht op scholing.					✓
Hoge inkomens dragen extra bij aan de duurzame en solidaire economie.					✓
Doe onderzoek naar en experimenteer met een basisinkomen.	✓				
CU De CU stelt maatregelen voor om het werk beter te verdelen, maar niet met het doel de werkweek te verkorten. Wel stelt men voor de zorg te verbeteren en in de toekomst veilig te stellen.				✓	
4. Regionale economie					
De ontwikkeling van de regionale economie met zoveel mogelijk sluiting van kringlopen krijgt prioriteit.					✓
De juiste/optimale schaalgrootte en het subsidiariteitsbeginsel voor de (nieuwe vormen van) besluitvorming zijn leidende beginselen.			✓		
CU Regionale overheden krijgen van de CU meer beheerstaken in het fysieke domein; de taakverdeling tussen de bestuurslagen blijft voor het overige ongewijzigd. Dit moet wel allemaal sneller en beter met minder regels. Regionaal actieve “toekomstbestendige” bedrijven wordt echter een rol als “medekoploper” toegekend op het gebied van innovatie, dierenwelzijn, energie en milieu en het behoud van natuur en landschap. Kringloopeconomie wordt als belangrijk beleidsdoel genoemd, maar in vrij algemene termen en met enkele voorstellen voor maatregelen, zoals het bestrijden van de <i>plastic soup</i> . De steeds dringender wordende recirculatie van fosfaten in de landbouw wordt bijvoorbeeld niet genoemd.			✓		
5. De financiële wereld					
De geldschepping wordt ondergeschikt gemaakt aan de behoeften van de reële economie.					✓
Scheiding van nuts- en zakenbanken en invoering van een nationalisatiewet voor banken.	✓				
De oprichting van een Groene Investeringsbank.	✓				

Solidaire verdeling van risico's in Europa.		✓			
Invoering van een FTT en eventuele andere belasting op banken en bankactiviteiten. Banken betalen op zijn minst evenveel belasting als andere bedrijven.		✓			
Verbieden van excessieve bonussen en complexe financiële producten.	✓				
Diversiteit binnen het financiële systeem wordt bevorderd. Verschillende banken en verschillende munten zullen bijdragen aan stabiliteit.	✓				
Geen aftrek deelnemingsrente.	✓				
CU De CU spreekt zich uit voor afwaardering van de Griekse schulden en voor Europese maatregelen die de begrotingsdiscipline van lidstaten versterken en de mogelijkheid bieden voor toezicht en sancties als landen zich niet aan de begrotingsafspraken houden. "Het is onvermijdelijk (...) dat internationaal nieuwe afspraken gemaakt zullen moeten worden rond de regulering van de kapitaalmarkten en de handel in derivaten." De CU stelt echter geen verdergaande ingrepen in het functioneren van banken voor.			✓		
6. Sterkste schouders de zwaarste lasten en belastingvergroening					
Hogere belasting op grondstoffen en afvalstoffen en lagere belasting op arbeid is het algemene uitgangspunt.					✓
'De vervuiler betaalt' wordt streng toegepast.					✓
Afschaffing milieuschadelijke subsidies, zoals op fossiele brandstoffen					✓
De armoedeval aan de onderkant van de arbeidsmarkt wordt aangepakt.					✓
Stop belastingparadijs Nederland; uitvoering van de resolutie van het Europees Parlement tegen belastingontwijking.				✓	
Alle fiscale regelingen worden in lijn gebracht met inkomenshoogte (dus ook AOW en Kinderbijslag).	✓				
Belastingverhoging voor inkomens boven de Balkenendenorm.	✓				
Snelle invoering van de vettax.	✓				
CU Solidariteit weegt zwaar bij de CU. De partij stelt bijvoorbeeld een belastingvrij bestaansminimum voor gezinnen met jonge kinderen voor. Extra belastingen voor hogere inkomens worden echter niet voorgesteld.					
7. Internationale economie en wereldhandel					
Versterk het democratische systeem van Europa.					✓
Krachtige Nederlandse inspanning bij de internationale aanpak van internationale problemen.					✓
Versterk internationale hulp (vooral ook gericht op klimaat, energie, water en voedsel) en zet een universeel bestaanszekerheidssysteem op de agenda.			✓		
Internationale handel moet eerlijker worden, o.a. door toevoeging van sociale paragrafen aan handelsverdragen.					✓
Europa gaat een volumebeleid voeren om het te grote beslag op de mondiale gebruiksruimte te verkleinen; om te beginnen een halvering van de mondiale voetafdruk in 2030.	✓				

Gebruik de opbrengst van de FTT voor het realiseren van millenniumdoelen.	✓				
Een duurzaam bevolkingsbeleid wordt ontwikkeld.	✓				
Ontwikkel procedures voor gelijkwaardiger internationale onderhandelingen.		✓			
CU De CU constateert aantasting van het democratische gehalte van de lidstaten van de EU door het streven om “met een groeiend gebrek aan draagvlak tot een politieke unie te komen”. De CU wil de EU daarom beperken tot “samenwerking van zelfstandige lidstaten”. De partij stelt rechtvaardige verhoudingen en mensenrechten boven handelsbelangen.			✓		
8. Scholing, innovatie en wetenschappelijk onderzoek					
Nieuwe vaardigheden zijn nodig in een lokaal georiënteerde duurzame en sociale economie.	✓				
Aandacht voor de kerneconomie vergt andere attitudes.	✓				
Wetenschap, kunst en de creatieve industrie vormen de ideeënmotor van deze innovatieve economie.		✓			
De inkoopkracht van overheden wordt ingezet om innovatie aan te jagen.		✓			
CU Over lokale economie: “Ook bewonersinitiatieven gericht op duurzaamheid stemmen hoopvol, zoals coöperaties voor windenergie, stadslandbouw en nauwere betrokkenheid van burgers bij agrarische bedrijven. Er zit veel kracht en creativiteit in de samenleving om duurzaamheid vorm te geven.” Veranderingen in onderwijs en onderzoek relateert de CU niet aan een meer lokaal georiënteerde economie, maar aan levenslang leren, voortgaande innovatie e.d. in algemene zin (hoezeer die zaken ook voor duurzaamheid en solidariteit nodig zijn).					
9. Meten van welvaart en welzijn					
Implementeer een dashboard met meetinstrumenten die meer recht doen aan de kerneconomie, die een andere kijk op de economie bevorderen en die rekening houden met onze mondiale voetafdruk.	✓				
Overheid en maatschappelijke partijen stimuleren een doorgaande, brede maatschappelijke bezinning op wat we ons voorstellen bij welvaart, welzijn en geluk, om zo via wervende toekomstbeelden veranderingsprocessen te faciliteren.	✓				
CU Deze onderwerpen komen niet in het verkiezingsprogramma voor (ondanks de steun van een aantal leden en fractiemedewerkers van de CU).	✓				

Toelichting

De ChristenUnie wil “pal staan voor een vrije samenleving, een duurzame economie, voor een dienstbare en rechtvaardige overheid, voor de bescherming van het kwetsbare leven, voor zorg voor elkaar en voor Gods schepping”. Ze constateert dat “wij anno 2012 op een kruispunt in de geschiedenis van ons land en van Europa staan”, dat de huidige diepe crises gevolgen zijn van doorgaan op de vertrouwde weg en dat “het roer dus om moet”, op vele fronten. De partij vindt dan ook dat ze radicaal moet durven zijn. “Het is een omslag van ‘ik’ naar ‘wij’.”

In detail

De partij heeft een brede opvatting van de zorg voor mens en milieu. Door de gedetailleerde bespreking van de daarbij betrokken onderwerpen is het niet helemaal gelukt om met name de stappen op weg naar duurzaamheid en solidariteit als samenhangend geheel weer te geven. Ambities op dit gebied en de motivatie ervoor komen ruim aan bod, maar concrete ambitieniveaus voor gebruik van grondstoffen en emissies van afvalstoffen worden niet genoemd, behalve voor het gebruik van fossiele brandstoffen. De geringe aandacht voor concrete, kwantitatieve doelen blijkt ook uit de afwezigheid van voorstellen voor betere meting van welvaart en welzijn.

Solidariteit is belangrijk voor de CU, zowel nationaal als internationaal. Zorg voor elkaar binnen de landsgrenzen wordt in detail besproken. De voorgestane aanpak van internationale ongelijkheid wordt in een enkele paragraaf over Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen erg bondig maar duidelijk besproken. De voorstellen omvatten onder andere internationale codes voor MVO, rapportageplicht en sancties. Behalve voor duurzaamheid en zorg voor elkaar kiest de CU ook voor een meer democratische, efficiëntere maar ook minder machtige Europese Unie, en voor samenwerking van zelfstandige staten op zowel Europees als mondiaal niveau, op noodzakelijke beleidsterreinen. De partij constateert voorts “dat de overheid niet alles aan kan, dat haar taak beperkt is en dat het des te meer aankomt op zorg voor elkaar”. Het verkiezingsprogramma legt veel nadruk op de rol van de overheid én de eigen verantwoordelijkheid van de burger. Daarmee blijven sommige verder reikende, economiebrede veranderingen die voor duurzaamheid en solidariteit noodzakelijk zijn buiten beschouwing.

Kortom

De CU is een waardevolle partner in ons streven naar een duurzame en solidaire samenleving. De gedetailleerde bespreking van daartoe voorgestelde maatregelen wijst daarop. Het is waarschijnlijk dat binnen de partij meer kennis van de onderliggende problematiek aanwezig is dan uit het verkiezingsprogramma blijkt. Het programma biedt vele mogelijkheden voor discussie en samenwerking met de partij.

Politieke partij: D66

	1	2	3	4	5
1. Voortgaande crises óf duurzaam & solidair					
Er komt een maatschappelijk debat over de mogelijkheden van duurzame of groene groei en de gevolgen daarvan voor de hele maatschappij.					✓
Daarbij komt de vraag aan de orde hoe we de kerneconomie kunnen versterken.				✓	
Er komt een breed maatschappelijk debat over de noodzakelijke onderdelen van het publiek bezit.	✓				
Er komt een heroverweging van alle privatiseringsplannen.	✓				
Die onderdelen die we tot het publiek bezit rekenen, en al geprivatiseerd zijn, worden weer in publiek bezit gebracht.	✓				
Controle en handhaving van mensenrechten			✓		
D66 "We hebben nu samen meer dan 400 miljard schuld", is D66 zich bewust. De oplossing vindt men enerzijds in het verduurzamen en vergroenen van de economie. Anderzijds kijkt D66 ook naar het vergroten van inkomsten door te groeien. Hiervoor zijn "meer werken, hoger salaris en minder belasting" de belangrijke oplossingsrichtingen. D66 wil het debat van de duurzame groene groei zeker voeren, de oplossing ligt nu wel hoofdzakelijk binnen de bestaande kaders. Terugdraaien van privatisering is geen issue voor D66.			✓		
2. Duurzaam inrichten: energie en grondstoffen					
Er wordt een plan ontwikkeld om Nederland in 2020 de duurzaamste energievoorziening van Europa te laten hebben. We mikken op een energiebesparing van 5% per jaar en groei van duurzame energie van 20% per jaar. Onderdeel van dit plan zijn o.m.:					
<ul style="list-style-type: none"> Afschaffing van alle subsidies op onduurzame energie. 			✓		
<ul style="list-style-type: none"> De vaststelling van een regeling voor een feed-in-tarief voor hernieuwbare energie. 					✓
<ul style="list-style-type: none"> Biogas rechtstreeks koppelen aan het gasnet. 			?		
<ul style="list-style-type: none"> Een isolatieprogramma voor bestaande woningen en bedrijfsgebouwen. 	✓				
<ul style="list-style-type: none"> Grootschalige duurzame renovatie van bestaande woningen tot label A-niveau. 			✓		
<ul style="list-style-type: none"> Er komt een leveranciersverplichting voor een groeiend aandeel van hernieuwbare energie in het aanbod. 			✓		
<ul style="list-style-type: none"> Zo spoedig als mogelijk is wordt een begin gemaakt met de aanleg van een elektriciteitsinfrastructuur op zee. 		✓			
<ul style="list-style-type: none"> Kleinschalige elektriciteitsopwekking wordt via fiscale voordelen bevorderd. 				✓	
<ul style="list-style-type: none"> Exploratie van nieuwe fossiele energiebronnen, zoals schaliegas en steenkoolgas, wordt stopgezet. 			?		
Er wordt ruimte geschapen buiten de bestaande regelgeving voor experimenten.		✓			
Openbaar vervoer krijgt voorrang; voor snelwegen geldt een spitsheffing. Vliegen wordt duurder en quotering daarvan wordt onderzocht.				✓	
We gaan ons voorbereiden op schaarste van diverse grondstoffen. De overheid neemt daarin een leidende rol.				✓	

	1	2	3	4	5
De EHS wordt ten volle en met vaart uitgevoerd.			✓		
Zowel bij de EHS als in het waterbeheer dient rekening te worden gehouden met klimaatverandering.		✓			
D66 Er wordt onomwonden gekozen voor duurzame energie en ook “... kernenergie staat voor D66 onderaan de ladder ...”. D66 wil aardgasbaten aanwenden voor een investeringsfonds voor schone energie, tevens wil men een grondstoffenrotonde. En zo zijn er nog meer vooruitstrevende groene ideeën bij D66. Openbaar vervoer wordt gestimuleerd, auto- en weggebruik wordt duurder. Er is veel ambitie, soms gaat de keuze voor economie helaas nog voor. De EHS wordt bijvoorbeeld versneld uitgevoerd, maar “bij minder geld gaat D66 minder snel...”				✓	
3. Werk en inkomen					
Betaald werk wordt beter verdeeld, waardoor we naar een 20 – 25-urige werkweek groeien.	✓				
Meer aandacht voor maatschappelijk nuttige arbeid.	✓				
Andere beprijzing, hernieuwbare energie, reparatie-economie en een verschuiving van de belasting op arbeid naar de belasting op goederen scheppen vele nieuwe en nuttige banen.			✓		
Betere rechten voor zowel ZZP'ers als voor reguliere werknemers staan tegenover een kortere WW mét recht op scholing.				✓	
Hoge inkomens dragen extra bij aan de duurzame en solidaire economie.		✓			
Doe onderzoek naar en experimenteer met een basisinkomen.	✓				
D66 D66 mikt op het realiseren van groei. Daarvoor stelt D66 meer / harder werken als uitgangspunt. Natuurlijk wil D66 ook een goed vrijwilligersnetwerk, maar dat komt wel bovenop een 40 urige werkweek. De rechten voor ZZP'ers en het recht op scholing bij werkloosheid worden wel sterk verbeterd, maar daarbij wordt het ontslagrecht versoepeld.			✓		
4. Regionale economie					
De ontwikkeling van de regionale economie met zoveel mogelijk sluiting van kringlopen krijgt prioriteit.			✓		
De juiste/optimale schaalgrootte en het subsidiariteitsbeginsel voor de (nieuwe vormen van) besluitvorming zijn leidende beginselen.		✓			
D66 Er ligt een voorkeur voor Europa. Tegelijk stelt D66 dat “zaken die het beste dichtbij mensen geregeld kunnen worden [...] in Nederland en in onze gemeenten [worden geregeld]”. Het spanningsveld dat ontstaat tussen een intensivering van internationale handel en een regionale ontwikkeling is nog niet uitgewerkt.		✓			
5. De financiële wereld					
De geldschepping wordt ondergeschikt gemaakt aan de behoeften van de reële economie.	✓				
Scheiding van nuts- en zakenbanken en invoering van een nationalisatiewet voor banken.		✓			
De oprichting van een Groene Investeringsbank.	✓				
Solidaire verdeling van risico's in Europa.		✓			
Invoering van een FTT en eventuele andere belasting op banken en bankactiviteiten. Banken betalen op zijn minst evenveel belasting als andere	✓				

	1	2	3	4	5
bedrijven.					
Verbieden van excessieve bonussen en complexe financiële producten.			✓		
Diversiteit binnen het financiële systeem wordt bevorderd. Verschillende banken en verschillende munten zullen bijdragen aan stabiliteit.	✓				
Geen aftrek deelnemingsrente.	✓				
D66 De noodzaak van geldschepping van banken blijft volgens D66; “Kredietverlening is een essentieel onderdeel van onze groeiagenda”. En hoewel D66 meer eisen stelt aan banken – hogere liquiditeitseisen, strenger toezicht en een verbod op handel voor eigen rekening – het principe van private winst en maatschappelijke risico’s blijft in stand. Sterker, consumenten worden zelfs meer verantwoordelijk, door het verlagen van het garantiestelsel. D66 heeft nog geen visie op het versterken van het financiële systeem door bijvoorbeeld lokale munten, hopelijk verandert dat nog.		✓			
6. Sterkste schouders de zwaarste lasten en belastingvergroening					
Hogere belasting op grondstoffen en afvalstoffen en lagere belasting op arbeid is het algemene uitgangspunt.					✓
‘De vervuiler betaalt’ wordt streng toegepast.				✓	
Afschaffing milieuschadelijke subsidies, zoals op fossiele brandstoffen.			✓		
De armoedeval aan de onderkant van de arbeidsmarkt wordt aangepakt.			✓		
Stop belastingparadijs Nederland; uitvoering van de resolutie van het Europees Parlement tegen belastingontwijking.	✓				
Alle fiscale regelingen worden in lijn gebracht met inkomenshoogte (dus ook AOW en Kinderbijslag).	✓				
Belastingverhoging voor inkomens boven de Balkenendenorm.		✓			
Snelle invoering van de vettax.		✓			
D66 Het verkiezingsprogramma van D66 is duidelijk in de keuze voor lage belasting op arbeid en een “vervuiler betaalt”-principe. D66 pleit voor een CO ₂ belasting boven de kolenbelasting of een kilonallertax. Een antwoord op de armoede in Nederland is “participatie”, een sympathiek gebaar om kinderen uit arme gezinnen meer kansen te geven op gebied van sport, cultuur en onderwijs. Over correctie van hoge inkomens is weinig te lezen, behalve dan over terugdringen van bonussen in de bankensector of beperking van renteaftrek voor eigen woningen bij hoge inkomens.		✓			
7. Internationale economie en wereldhandel					
Versterk het democratische systeem van Europa.				✓	
Krachtige Nederlandse inspanning bij de internationale aanpak van internationale problemen.				✓	
Versterk internationale hulp (vooral ook gericht op klimaat, energie, water en voedsel) en zet een universeel bestaanszekerheidssysteem op de agenda.			✓		
Internationale handel moet eerlijker worden, o.a. door toevoeging van sociale paragrafen aan handelsverdragen.			✓		
Europa gaat een volumebeleid voeren om het te grote beslag op de mondiale gebruiksruimte te verkleinen; om te beginnen een halvering van de mondiale voetafdruk in 2030.	✓				

	1	2	3	4	5
Gebruik de opbrengst van de FTT voor het realiseren van millenniumdoelen.	✓				
Een duurzaam bevolkingsbeleid wordt ontwikkeld.	✓				
Ontwikkel procedures voor gelijkwaardiger internationale onderhandelingen.		✓			
D66 Ook de internationale economie moet duurzamer van D66. Dit ondersteunt de partij met handhaving van de 0,7% van het BNP voor internationale samenwerking, maar ook het beschermen van natuur en milieu in arme landen en het stimuleren van eerlijke handel (faire trade). Dat er zoiets bestaat als een mondiale voetafdruk, staat niet in het D66 verkiezingsprogramma en wellicht daardoor mist het programma een verdere concreetheid.		✓			
8. Scholing, innovatie en wetenschappelijk onderzoek					
Nieuwe vaardigheden zijn nodig in een lokaal georiënteerde duurzame en sociale economie.			✓		
Aandacht voor de kerneconomie vergt andere attitudes.			✓		
Wetenschap, kunst en de creatieve industrie vormen de ideeënmotor van deze innovatieve economie.				✓	
De inkoopkracht van overheden wordt ingezet om innovatie aan te jagen.				✓	
D66 D66 positioneert zich duidelijk als onderwijspartij. De link met innovatie wordt nog wel gelegd, met duurzaamheid minder. Kwaliteit van het onderwijs staat hoog op het verlanglijstje van D66; als de partij daarbij ook zou kijken naar nieuwe vaardigheden die nodig zijn in de duurzame samenleving van morgen, zou ze hier de hoogste scores krijgen.				✓	
9. Meten van welvaart en welzijn					
Implementeer een dashboard met meetinstrumenten die meer recht doen aan de kerneconomie, die een andere kijk op de economie bevorderen en die rekening houden met onze mondiale voetafdruk.		✓			
Overheid en maatschappelijke partijen stimuleren een doorgaande, brede maatschappelijke bezinning op wat we ons voorstellen bij welvaart, welzijn en geluk, om zo via wervende toekomstbeelden veranderingsprocessen te faciliteren.		✓			
D66 In haar verkiezingsprogramma schrijft D66: "Het BNP stijgt en het overheidstekort daalt als we meer gas verbranden en minder uitgeven aan onderwijs. Sturen op zo'n boekhouding leidt niet tot Nieuwe Welvaart. D66 wil dat anders en wil dat de rekenmeesters van het kabinet gaan meten wat echt van waarde is. Zonder goede boekhouding is een net huishoudboekje waarde(n)loos." Maar hoe het dan moet, dat lezen we helaas niet.		✓			

Toelichting

Het verkiezingsprogramma van D66 lijkt bij een eerste snelle lezing een duurzaam en solidair plan. Met tussenkopjes als "De kansen van een groene, duurzame economie" lijkt het moeiteloos aan te sluiten op het plan van het Platform DSE – *Samen werken aan de grote transitie*.

In detail

In de detaillering van de plannen laat D66 regelmatig kansen liggen door geen keuze te maken. Na het uitspreken van een inspirerende, donkergroene ambitie komen vervolgens de handhaving van de Euro, het vasthouden aan een begroting gericht op groei en toename van internationale handel als eerste prioriteiten naar voren. D66 wil graag groen en zit tegelijk verstrikt in de huidige economische kaders. Dus wel luchtvaart laten groeien, maar dan duurzaam. Dus minder barrières voor transporten door Europa, maar dan gericht op de te gebruiken grondstoffen. Dus wel kredietverlening als essentieel onderdeel van de groeiagenda, maar met strenger toezicht op banken die staatssteun ontvangen.

Het verkiezingsprogramma laat op milieu-aspecten zeker goede keuzes zien: de vervuiler betaalt, heffing op storten of verbranden van herbruikbare grondstoffen en een duidelijke keuze voor een ecologische hoofdstructuur. Een schuld voor een koopwoning wordt ontmoedigd. Het openbaar vervoer wordt gestimuleerd, hoewel men nog eufemistisch spreekt van een beheerste groei van het autoverkeer. Op het gebied van ontwikkelingssamenwerking wordt bovendien gestreefd naar eerlijke handel, innovatie in duurzaam landgebruik en ook houdt D66 vast aan een ontwikkelingssamenwerking budget van 0,7% van het BNP.

D66 laat echter in haar programma nog kansen liggen. Meer mensen moeten meer werken om de gewenste groei te realiseren, tegelijk verwacht men een inzet van deze zelfde mensen als vrijwilliger, daar waar de overheid het niet meer redt. Bijvoorbeeld voor de zorg van ouderen. D66 ziet de Euro als hoeksteen voor onze welvaart en een Europees noodfonds of Euro obligaties blijven tot de mogelijkheden behoren. Ook wil D66 de groeiambitie bereiken met een voltooide interne markt in Europa en zelfs meer handel met bijvoorbeeld China, India en Brazilië. Dat dit onherroepelijk zal leiden tot meer transport, blijft in het programma onderbelicht. Ook blijft de D66 voorstander van marktwerking, bijvoorbeeld in de zorg, waar "onder de juiste voorwaarden concurrentie leidt tot meer kwaliteit en beheersing van prijzen en volumes".

Kortom

De hervormingen in het verkiezingsprogramma van D66 zijn opgeschreven met economische groei en werkgelegenheid als focusgebieden. Daarna volgen alle goede intenties voor burgers en milieu. D66 kan zeker nog inspiratie halen uit de ideeën van het Platform DSE om de uitgesproken ambities ook werkelijkheid te laten worden. We hopen dat D66 daarbij kennis wil nemen van de ideeën van het Platform.

Politieke partij: GroenLinks

	1	2	3	4	5
1. Voortgaande crises óf duurzaam & solidair					
Er komt een maatschappelijk debat over de mogelijkheden van duurzame of groene groei en de gevolgen daarvan voor de hele maatschappij.					✓
Daarbij komt de vraag aan de orde hoe we de kerneconomie kunnen versterken.				✓	
Er komt een breed maatschappelijk debat over de noodzakelijke onderdelen van het publiek bezit.			✓		
Er komt een heroverweging van alle privatiseringsplannen.		✓			
Die onderdelen die we tot het publiek bezit rekenen, en al geprivatiseerd zijn, worden weer in publiek bezit gebracht.		✓			
Controle en handhaving van mensenrechten					✓
GroenLinks Volgens GL is het tijd om onze neoliberale economie grondig te herzien. Klassieke economische groei levert immers niet meer wat zij ons zo lang vanzelfsprekend gaf: betere levens. Ondanks de stijgende welvaart nemen welzijn en geluk niet meer toe. Een duurzame economie is gericht op het welzijn van mensen, werkt zonder schulden en is financieel en ecologisch in balans. GL heeft aandacht voor kerneconomie. Onderwijs, natuur, openbaarvervoer en ontwikkelings samenwerking worden ontzien bij bezuinigingen, zoveel mogelijk wordt extra geïnvesteerd in deze sectoren. Hoewel vooropgesteld wordt dat instellingen die werken met publieke (zorg)gelden een geen winstoogmerk mogen hebben, is de discussie over privatisering nergens terug te vinden. Nederlandse multinationals worden aansprakelijk gesteld voor overtredingen van internationaal erkende normen en verdragen op het gebied van milieu, arbeid en mensenrechten. Bedrijven worden verplicht tot jaarlijkse reportage over prestaties op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen en milieu.					
2. Duurzaam inrichten: energie en grondstoffen					
Er wordt een plan ontwikkeld om Nederland in 2020 de duurzaamste energievoorziening van Europa te laten hebben. We mikken op een energiebesparing van 5% per jaar en groei van duurzame energie van 20% per jaar. Onderdeel van dit plan zijn o.m.:				✓	
• Afschaffing van alle subsidies op onduurzame energie.				✓	
• De vaststelling van een regeling voor een feed-in-tarief voor hernieuwbare energie.					✓
• Biogas rechtstreeks koppelen aan het gasnet.	✓				
• Een isolatieprogramma voor bestaande woningen en bedrijfsgebouwen.				✓	
• Grootschalige duurzame renovatie van bestaande woningen tot label A-niveau.				✓	
• Er komt een leveranciersverplichting voor een groeiend aandeel van hernieuwbare energie in het aanbod.					✓
• Zo spoedig als mogelijk is wordt een begin gemaakt met de aanleg van een elektriciteitsinfrastructuur op zee.					✓
• Kleinschalige elektriciteitsopwekking wordt via fiscale voordelen bevorderd.					✓

<ul style="list-style-type: none"> • Exploratie van nieuwe fossiele energiebronnen, zoals schaliegas en steenkoolgas, wordt stopgezet. 				✓	
Er wordt ruimte geschapen buiten de bestaande regelgeving voor experimenten.		✓			
Openbaar vervoer krijgt voorrang; voor snelwegen geldt een spitsheffing. Vliegen wordt duurder en quoterings daarvan wordt onderzocht.				✓	
We gaan ons voorbereiden op schaarste van diverse grondstoffen. De overheid neemt daarin een leidende rol.			✓		
De EHS wordt ten volle en met vaart uitgevoerd.					✓
Zowel bij de EHS als in het waterbeheer dient rekening te worden gehouden met klimaatverandering.		✓			
GroenLinks Met de Deltawet nieuwe energie zet GL in op duurzame energie, maar de doelstelling van 20 procent duurzame energie in 2020 kan ambitieuzer. Hetzelfde geldt voor energiebesparing. GL zet in op 3 procent energiebesparing per jaar, het Platform DSE op 5 procent. GL neemt een hele reeks van maatregelen om het doel van duurzame energie te realiseren, zoals de afschaffing subsidie op onduurzame energie, feed-in-tarief, de verplichting aan energiebedrijven jaarlijks een oplopend aandeel schone energie te produceren etc. De overheid moet omschakelen naar een bio-based economy. Dit is een belangrijke stap richting de circulaire economie, waarin geen afval bestaat en grondstoffen worden hergebruikt. Ook is er veel aandacht voor groen reizen. Fietsen wordt gestimuleerd, openbaar vervoer wordt een basisrecht, het vervoer per trein krijgt een impuls, geen nieuwe wegen, invoering kilometerheffing, en de groei van Schiphol wordt gestopt.					
3. Werk en inkomen					
Betaald werk wordt beter verdeeld, waardoor we naar een 20 – 25-urige werkweek groeien		✓			
Meer aandacht voor maatschappelijk nuttige arbeid			✓		
Andere beprijzing, hernieuwbare energie, reparatie-economie en een verschuiving van de belasting op arbeid naar de belasting op goederen scheppen vele nieuwe en nuttige banen.				✓	
Betere rechten voor zowel ZZP'ers als voor reguliere werknemers staan tegenover een kortere WW mét recht op scholing.					✓
Hoge inkomens dragen extra bij aan de duurzame en solidaire economie				✓	
Doe onderzoek naar en experimenteer met een basisinkomen	✓				
GroenLinks Het belastingstelsel wordt radicaal vergroend; milieuvervuiling wordt duurder en arbeid goedkoper. Met een Europese Green New Deal worden banen geschapen in de groene sector. Flexwerkers en ZZP'ers krijgen toegang tot zaken als scholing, een hypotheek en collectieve pensioen en arbeidsongeschiktheidsverzekeringen. De belasting voor lage inkomens wordt verlaagd en hoge inkomens en grote vermogens worden zwaarder belast. Gelijke kansen betekent herverdeling van inkomens. Sterkte schouders horen de zwaarste lasten te dragen.					
4. Regionale economie					
De ontwikkeling van de regionale economie met zoveel mogelijk sluiting van kringlopen krijgt prioriteit.			✓		
De juiste/optimale schaalgrootte en het subsidiariteitsbeginsel voor de (nieuwe vormen van) besluitvorming zijn leidende beginselen.			✓		
GroenLinks					

<p>Hoewel er nergens specifiek wordt ingezet op het ontwikkelen van een regionale economie, is het wel een aandachtspunt dat op verschillende plaatsen terug komt. Zo moet Nederland ijveren voor een beleid waarin mondiale en regionale voedselzekerheid, bescherming van natuurlijke hulpbronnen, eerlijke handel met ontwikkelingslanden, en een redelijk inkomen voor de boeren voorop staan. En maatregelen nemen tegen de import van veevoer die ten koste gaat van lokaal en regionale voedselvoorziening.</p> <p>GL is voor een overheid die voorwaarden schept op het gebied van huisvesting, zorg, en onderwijs, maar iedereen de ruimte laat zijn of haar leven naar eigen inzicht te kunnen inrichten.</p>					
5. De financiële wereld					
De geldschepping wordt ondergeschikt gemaakt aan de behoeften van de reële economie.		✓			
Scheiding van nuts- en zakenbanken en invoering van een nationalisatiewet voor banken.			✓		
De oprichting van een Groene Investeringsbank				✓	
Solidaire verdeling van risico's in Europa.				✓	
Invoering van een FTT en eventuele andere belasting op banken en bankactiviteiten. Banken betalen op zijn minst evenveel belasting als andere bedrijven.					✓
Verbieden van excessieve bonussen en complexe financiële producten.				✓	
Diversiteit binnen het financiële systeem wordt bevorderd. Verschillende banken en verschillende munten zullen bijdragen aan stabiliteit.		✓			
Geen aftrek deelnemingsrente.			✓		
<p>GroenLinks</p> <p>Aan de bonuscultuur wordt een eind gemaakt. Er komt een bindende code voor maatschappelijk verantwoord bankieren. Complexen financiële producten, zoals derivaten worden aan banden gelegd en transparanter gemaakt. Alle banken gaan bankenbelasting betalen, en Nederland pleit voor een heffing op financiële transacties (Tobintaks), die speculatieve handel tegengaat en makten stabiliseert</p> <p>Risicovolle activiteiten van banken worden gescheiden van nutsfuncties van banken ten behoeve van consumenten en bedrijven</p> <p>Er komt een Europese investeringsbank (EIB), die strikte groene en sociale criteria hanteert .</p>					
6. Sterkste schouders de zwaarste lasten en belastingvergroening					
Hogere belasting op grondstoffen en afvalstoffen en lagere belasting op arbeid is het algemene uitgangspunt.					✓
De vervuiler betaalt' wordt streng toegepast.					✓
Afschaffing milieuschadelijke subsidies, zoals op fossiele brandstoffen					✓
De armoedeval aan de onderkant van de arbeidsmarkt wordt aangepakt				✓	
Stop belastingparadijs Nederland; uitvoering van de resolutie van het Europees Parlement tegen belastingontwijking.				✓	
Alle fiscale regelingen worden in lijn gebracht met inkomenshoogte (dus ook AOW en Kinderbijslag).					✓
Belastingverhoging voor inkomens boven de Balkenendenorm					✓

Snelle invoering van de vettax		✓			
GroenLinks Milieuvervuiling wordt duurder en arbeid goedkoper. Alle subsidies en belastingvoordelen die een duurzame economie in de weg staan worden afgebouwd. Er komt een einde aan de graaicultuur, specifiek wat betreft de salarissen van hoge functionarissen in publieke functies. Er komt een toptarief van 60 % voor inkomen boven de 150000 euro Kinderbijslag wordt inkomensafhankelijk, zodat overheidssubsidies terechtkomen waar deze het hardst nodig zijn. Ouderen met goed inkomen gaan meebetalen aan de AOW.					
7. Internationale economie en wereldhandel					
Versterk het democratische systeem van Europa				✓	
Krachtige Nederlandse inspanning bij de internationale aanpak van internationale problemen.				✓	
Versterk internationale hulp (vooral ook gericht op klimaat, energie, water en voedsel) en zet een universeel bestaanszekerheidssysteem op de agenda.			✓		
Internationale handel moet eerlijker worden, o.a. door toevoeging van sociale paragrafen aan handelsverdragen.					✓
Europa gaat een volumebeleid voeren om het te grote beslag op de mondiale gebruiksruimte te verkleinen; om te beginnen een halvering van de mondiale voetafdruk in 2030	✓				
Gebruik de opbrengst van de FTT voor het realiseren van millenniumdoelen.		✓			
Een duurzaam bevolkingsbeleid wordt ontwikkeld	✓				
Ontwikkel procedures voor gelijkwaardiger internationale onderhandelingen.			✓		
GroenLinks Nederland streeft ernaar dat het Begrotingspact, dat buiten de EU om door 25 landen gesloten is, zo snel mogelijk wordt vervangen door reguliere Europese wetgeving, waarover het Europees parlement beslist. Nederland zet zich in voor internationale handelsregels die meer kansen bieden voor duurzame ontwikkeling van ontwikkelingslanden. Er komt één minister van internationale samenwerking (buitenlandse zaken, ontwikkelingssamenwerking, handel en defensie), die een agenda voor eerlijke globalisering opstelt. De negatieve effecten van Nederlands beleid op de effectiviteit van ontwikkelingssamenwerking worden onderzocht en aangepakt.					
8. Scholing, innovatie en wetenschappelijk onderzoek					
Nieuwe vaardigheden zijn nodig in een lokaal georiënteerde duurzame en sociale economie			✓		
Aandacht voor de kerneconomie vergt andere attitudes.			✓		
Wetenschap, kunst en de creatieve industrie vormen de ideeënmotor van deze innovatieve economie			✓		
De inkoopkracht van overheden wordt ingezet om innovatie aan te jagen.				✓	
9. Meten van welvaart en welzijn					
Implementeer een dashboard met meetinstrumenten die meer recht doen aan de kerneconomie, die een andere kijk op de economie bevorderen en die rekening houden met onze mondiale voetafdruk.			✓		
Overheid en maatschappelijke partijen stimuleren een doorgaande, brede maatschappelijke bezinning op wat we ons voorstellen bij welvaart, welzijn				✓	

en geluk, om zo via wervende toekomstbeelden veranderingsprocessen te faciliteren.					
GroenLinks Volgens GL is het tijd voor een brede opvatting van rijkdom en vooruitgang, waarin groei en welzijn en behoud van natuur en milieu centraal staan. Het uitgangspunt van een gezond financieel-economisch beleid is het bruto nationaal geluk.					

Toelichting

Het verkiezingsprogramma van GroenLinks heeft de titel ‘Kansen voor Nederland’. De huidige crisis moet worden aangegrepen om de omslag te maken naar een betere en duurzame toekomst. Immers klassieke economische groei levert niet meer wat zij ons zo lang vanzelfsprekend gaf: beter levens. Ondanks de stijgende welvaart nemen welzijn en geluk niet meer toe. Een duurzame economie is gericht op het welzijn van mensen, werkt zonder schulden en is financieel en ecologisch in balans. De omschakeling naar een duurzame economie is geen mooi ideaal meer, maar de enige weg voorwaarts in de eenentwintigste eeuw.

In detail

Het programma van GL bevat een groot aantal maatregelen die een duurzame en solidaire economie dichterbij brengen zoals de radicale vergroening van het belastingstelsel: milieuvervuiling wordt duurder en arbeid goedkoper. Het financiële stelsel wordt duurzaam door financiële markten strenger te reguleren en banken dienstbaar te maken aan mensen en bedrijven. Gelijke kansen betekent ook een herverdeling van inkomen. GL vindt dat de sterkste schouders de zwaarste lasten moeten dragen etc.

Maar GL laat ook kansen liggen. Hoewel GL stelt dat zij geen verspillende en vervuilende economie wil (geen maximale materiële welvaart, maar welzijn voor iedereen) wordt het ideaal van economische groei niet helemaal losgelaten. Nergens wordt expliciet gepleit voor de teruggang in materiële welvaart, terwijl de inwoners van de Europese landen gemiddeld drie keer meer van de mondiale gebruiksruimte gebruiken dan er per wereldbewoner beschikbaar is. We leven op de pof, ten koste van onze (klein)kinderen en toekomstige generaties. Europa en Nederland zouden daarom een volume beleid moeten gaan voeren om het te grote beslag op de mondiale gebruiksruimte te verkleinen. Even verderop stelt GL dat het uitgangspunt van een gezond financieel beleid het Bruto Nationaal Geluk is. Maar hoe dit concreet gestalte moet krijgen blijft vaag. Nergens wordt gepleit voor de daadwerkelijke invoering van een dashboard aan indicatoren die het BBP aanvullen of corrigeren. Het is ook een gemiste kans dat er in tijden van crisis en oplopende werkloosheid, geen aandacht is voor het basisinkomen en een betere verdeling van werk, waardoor er een kortere werkweek voor allen komt. Groen Links erkent dat er veel behoefte is aan vrijwilligersarbeid, maar creatieve oplossingen om de mensen die maatschappelijk nuttige arbeid verrichten ook inkomenszekerheid te verschaffen ontbreken. Alleen participatie in de vorm van werk wordt beloond met het minimumloon.

Kortom

Ondanks de gemiste kansen, is het programma van GL duurzaam en sociaal. GL laat zien dat het een aantal fundamentele stappen durft te zetten die een duurzame economie dichterbij brengen.

Politieke partij: PvdA

	1	2	3	4	5
1. Voortgaande crises óf duurzaam & solidair					
Er komt een maatschappelijk debat over de mogelijkheden van duurzame of groene groei en de gevolgen daarvan voor de hele maatschappij.	✓				
Daarbij komt de vraag aan de orde hoe we de kerneconomie kunnen versterken.			✓		
Er komt een heroverweging van alle privatiseringsplannen.		✓			
Er komt een breed maatschappelijk debat over de noodzakelijke onderdelen van het publiek bezit.	✓				
Er komt een heroverweging van alle privatiseringsplannen.		✓			
Die onderdelen die we tot het publiek bezit rekenen, en al geprivatiseerd zijn, worden weer in publiek bezit gebracht.		✓			
Controle en handhaving van mensenrechten.					✓
PvdA De crisis is voor de PvdA vooral een financiële en economische crisis, die vooral door groei moet worden opgelost. Duurzaamheid komt wel op veel plaatsen terug, het meest bij de energievoorziening. Marktwerking wordt op enkele terreinen beperkt, vooral in de zorg.			✓		
2. Duurzaam inrichten: energie en grondstoffen					
Er wordt een plan ontwikkeld om Nederland in 2020 de duurzaamste energievoorziening van Europa te laten hebben. We mikken op een energiebesparing van 5% per jaar en groei van duurzame energie van 20% per jaar. Onderdeel van dit plan zijn o.m.:					
<ul style="list-style-type: none"> Afschaffing van alle subsidies op onduurzame energie. 					✓
<ul style="list-style-type: none"> De vaststelling van een regeling voor een feed-in-tarief voor hernieuwbare energie. 	✓				
<ul style="list-style-type: none"> Biogas rechtstreeks koppelen aan het gasnet. 					✓
<ul style="list-style-type: none"> Een isolatieprogramma voor bestaande woningen en bedrijfsgebouwen. 				✓	
<ul style="list-style-type: none"> Grootschalige duurzame renovatie van bestaande woningen tot label A-niveau. 				✓	
<ul style="list-style-type: none"> Er komt een leveranciersverplichting voor een groeiend aandeel van hernieuwbare energie in het aanbod. 					✓
<ul style="list-style-type: none"> Zo spoedig als mogelijk is wordt een begin gemaakt met de aanleg van een elektriciteitsinfrastructuur op zee. 					✓
<ul style="list-style-type: none"> Kleinschalige elektriciteitsopwekking wordt via fiscale voordelen bevorderd. 					✓
<ul style="list-style-type: none"> Exploratie van nieuwe fossiele energiebronnen, zoals schaliegas en steenkoolgas, wordt stopgezet. 	✓				
Er wordt ruimte geschapen buiten de bestaande regelgeving voor experimenten.		✓			
Openbaar vervoer krijgt voorrang; voor snelwegen geldt een spitsheffing. Vliegen wordt duurder en quoterings daarvan wordt onderzocht.		✓			
We gaan ons voorbereiden op schaarste van diverse grondstoffen. De overheid neemt daarin een leidende rol.			✓		
De EHS wordt ten volle en met vaart uitgevoerd.				✓	
Zowel bij de EHS als in het waterbeheer dient rekening te worden gehouden met klimaatverandering.		✓			

PvdA De energievoorziening moet in 2050 volledig duurzaam zijn. Over de uitstoot van broeikasgassen wordt verder niets gezegd, openbaar ver voer en auto moeten beide snel, veilig en betrouwbaar zijn. Wel moet kerosine belast worden in Europees verband.				✓	
3. Werk en inkomen					
Betaald werk wordt beter verdeeld, waardoor we naar een 20 – 25-urige werkweek groeien.	✓				
Meer aandacht voor maatschappelijk nuttige arbeid.		✓			
Andere beprijzing, hernieuwbare energie, reparatie-economie en een verschuiving van de belasting op arbeid naar de belasting op goederen scheppen vele nieuwe en nuttige banen.				✓	
Betere rechten voor zowel ZZP'ers als voor reguliere werknemers staan tegenover een kortere WW mét recht op scholing.					✓
Hoge inkomens dragen extra bij aan de duurzame en solidaire economie.					✓
Doe onderzoek naar en experimenteer met een basisinkomen.	✓				
PvdA Mantelzorg en vrijwilligerswerk worden alleen genoemd bij zorg en sport, de nadruk ligt erg op betaald werk. Er is veel aandacht voor betere arbeidsvoorwaarden voor ZZP'ers, hogere inkomens worden zwaarder belast. Er is een verschuiving van belasting op arbeid naar belasting op consumptie.			✓		
4. Regionale economie					
De ontwikkeling van de regionale economie met zoveel mogelijk sluiting van kringlopen krijgt prioriteit.				✓	
De juiste/optimale schaalgrootte en het subsidiariteitsbeginsel voor de (nieuwe vormen van) besluitvorming zijn leidende beginselen.			✓		
PvdA Ontwikkeling van de regio staat vooral ten dienste van de 'reguliere' economie, maar ook regionale voedselproductie wordt gestimuleerd. Recycling is belangrijk ('afval bestaat niet'). Buurten en wijken moeten zeggenschap krijgen over taken.			✓		
5. De financiële wereld					
De geldschepping wordt ondergeschikt gemaakt aan de behoeften van de reële economie.	✓				
Scheiding van nuts- en zakenbanken en invoering van een nationalisatiewet voor banken.			✓		
De oprichting van een Groene Investeringsbank.	✓				
Solidaire verdeling van risico's in Europa.		✓			
Invoering van een FTT en eventuele andere belasting op banken en bankactiviteiten. Banken betalen op zijn minst evenveel belasting als andere bedrijven.				✓	
Verbieden van excessieve bonussen en complexe financiële producten.				✓	
Diversiteit binnen het financiële systeem wordt bevorderd. Verschillende banken en verschillende munten zullen bijdragen aan stabiliteit.		✓			
Geen aftrek deelnemingsrente.	✓				
PvdA Banktoezicht wordt Europees, kapitaalseisen gaan omhoog, banken mogen geen riskante avonturen ondernemen met spaargeld, maar 'een verdergaande herbezinning op de structuur van de financiële sector' is nog		✓			

nodig. Bonussen worden aan banden gelegd, de AFM moet nieuwe producten beoordelen. Er komt een FTT, maar pensioenfondsen worden daarvan uitgezonderd					
6. Sterkste schouders de zwaarste lasten en belastingvergroening					
Hogere belasting op grondstoffen en afvalstoffen en lagere belasting op arbeid is het algemene uitgangspunt.				✓	
De vervuiler betaalt' wordt streng toegepast.		?			
Afschaffing milieuschadelijke subsidies, zoals op fossiele brandstoffen.					✓
De armoedeval aan de onderkant van de arbeidsmarkt wordt aangepakt.				✓	
Stop belastingparadijs Nederland; uitvoering van de resolutie van het Europees Parlement tegen belastingontwijking.			✓		
Alle fiscale regelingen worden in lijn gebracht met inkomenshoogte (dus ook AOW en Kinderbijslag).			✓		
Belastingverhoging voor inkomens boven de Balkenendenorm.					✓
Snelle invoering van de vettax.	✓				
PvdA Er wordt wel gesproken over verschuiving van belasting op arbeid naar belasting op consumptie, niet over "de vervuiler betaalt", maar subsidies op vervuilende brandstoffen worden geleidelijk afgeschaft. Nederland zet zich in tegen belastingvlucht, maar de eigen rol wordt niet genoemd. Rechten van ZZP'ers worden aanzienlijk verbeterd, over kinderbijslag wordt belasting geheven, er komt een extra toptarief van 60%.				✓	
7. Internationale economie en wereldhandel					
Versterk het democratische systeem van Europa.				✓	
Krachtige Nederlandse inspanning bij de internationale aanpak van internationale problemen.				✓	
Versterk internationale hulp (vooral ook gericht op klimaat, energie, water en voedsel) en zet een universeel bestaanszekerheidssysteem op de agenda.				✓	
Internationale handel moet eerlijker worden, o.a. door toevoeging van sociale paragrafen aan handelsverdragen.					✓
Europa gaat een volumebeleid voeren om het te grote beslag op de mondiale gebruiksruimte te verkleinen; om te beginnen een halvering van de mondiale voetafdruk in 2030.	✓				
Gebruik de opbrengst van de FTT voor het realiseren van millenniumdoelen.	✓				
Een duurzaam bevolkingsbeleid wordt ontwikkeld.	✓				
Ontwikkel procedures voor gelijkwaardiger internationale onderhandelingen.		✓			
PvdA De PvdA besteedt veel aandacht aan internationale verhoudingen en solidariteit. Er is steun voor het Social Protection Floor-initiatief van de VN, internationale handel moet eerlijker worden. Het budget voor ontwikkelings samenwerking blijft 0,7% van het BBP, zodra er begrotingsevenwicht is wordt het 0,8%. De aandacht voor een betere positie van ontwikkelingslanden in internationale organisaties is niet zo groot.			✓		
8. Scholing, innovatie en wetenschappelijk onderzoek					
Nieuwe vaardigheden zijn nodig in een lokaal georiënteerde duurzame en sociale economie.		✓			

Aandacht voor de kerneconomie vergt andere attitudes.		✓			
Wetenschap, kunst en de creatieve industrie vormen de ideeënmotor van deze innovatieve economie.		✓			
De inkoopkracht van overheden wordt ingezet om innovatie aan te jagen.				✓	
PvdA Er is aandacht voor goede opleidingen voor een ambacht in het MBO, wat in de lokaal georiënteerde economie belangrijk is. De overheid moet bij vergelijkbare prijzen zo duurzaam mogelijk inkopen.			✓		
9. Meten van welvaart en welzijn					
Implementeer een dashboard met meetinstrumenten die meer recht doen aan de kerneconomie, die een andere kijk op de economie bevorderen en die rekening houden met onze mondiale voetafdruk.	✓				
Overheid en maatschappelijke partijen stimuleren een doorgaande, brede maatschappelijke bezinning op wat we ons voorstellen bij welvaart, welzijn en geluk, om zo via wervende toekomstbeelden veranderingsprocessen te faciliteren.	✓				
PvdA Deze onderwerpen komen niet aan de orde	✓				

Toelichting

Het verkiezingsprogramma van de PvdA heeft de titel 'Nederland sterker en socialer': Nederland moet uit de crisis groeien met "een verstandig en sociaal economisch beleid". De groei van de economie komt duidelijk op de eerste plaats, "soms moet een richting worden voorgeschreven, richting een duurzame economie". De vraag of de aarde die economische groei aankan, wordt niet gesteld, duurzaamheid wordt vooral uitgewerkt m.b.t. de energievoorziening. Solidariteit is belangrijk, zowel nationaal als internationaal.

In detail

We moeten uit de crisis komen door "de motor van onze economie weer te laten draaien". Dat blijkt ook in het hoofdstuk over duurzaamheid, waar staat dat "verduurzaming in de eerste plaats kansen biedt, op nieuwe groei en nieuwe banen". Zoals gezegd wordt die verduurzaming vooral uitgewerkt bij de energievoorziening, die in 2050 100% duurzaam moet zijn. Er is aandacht voor natuur (de EHS wordt afgemaakt), voor regionale voedselketens, en voor recycling ("afval is grondstof"). De paragraaf over bereikbaarheid maakt nauwelijks keuzes, want "bereikbaarheid is essentieel voor groei en bestrijding van werkloosheid". Dat we hier leven met een veel te grote voetafdruk komt nergens aan de orde, de vraag of de voorgestelde maatregelen voldoende zijn om bijv. de stijging van de gemiddelde temperatuur te beperken tot 2°C wordt niet gesteld. Het programma stelt groei voorop, en hoopt kennelijk dat de voorgestelde maatregelen voldoende zijn om grote schade aan het leefklimaat te voorkomen.

De PvdA bevordert een eerlijker inkomensverdeling, bijv. door betere regelingen voor ZZP'ers en flexwerkers, en door in de belastingen een toptarief van 60% in te voeren. Combineren van zorg en werk moet eenvoudiger worden, zodat deeltijdwerkers meer uren betaald kunnen werken; de mogelijkheid om korter werken te bevorderen wordt niet genoemd.

Er is ruim aandacht voor ontwikkelingssamenwerking, handel en de internationale rechtsorde. Er komt weer een minister voor internationale samenwerking, het budget voor ontwikkelingssamenwerking blijft 0,7% van het BBP, zodra er begrotingsevenwicht is wordt het 0,8%. Nederland zet zich in om belastingvlucht door multinationals tegen te gaan. Europese markten worden geopend, ontwikkelingslanden hoeven zelf hun markten pas op termijn te liberaliseren. De schuldenproblematiek en de netto geldoverdracht van Zuid naar Noord worden niet genoemd.

Aan de banken worden wel extra eisen gesteld (kapitaalseisen, niet speculeren met spaargeld), en er komt Europees toezicht, maar geen scheiding van nuts- en zakenbanken. Belastingparadijzen komen aan de orde, maar dat Nederland zelf een bedenkelijke rol speelt wordt niet vermeld.

Kortom

Hoewel er op gebied van duurzaamheid goede maatregelen worden voorgesteld, staat groei toch duidelijk voorop in het programma van de PvdA. Onze voetafdruk is nu al veel te groot, het programma maakt niet duidelijk hoe die voetafdruk bij de voorgestelde groei toch verkleind kan worden, en of dat verkleinen eigenlijk wel de bedoeling is. Het programma heeft zeker aandacht voor solidariteit met mensen die het minder gaat, hier én elders, maar of die solidariteit zich ook uitstrekt tot toekomstige generaties, en zo ja, of er écht wordt doordacht wat daarvoor nodig is, blijft eigenlijk buiten beeld.

Politieke partij: Partij voor de Dieren

	1	2	3	4	5
1. Voortgaande crises óf duurzaam & solidair					
Er komt een maatschappelijk debat over de mogelijkheden van duurzame of groene groei en de gevolgen daarvan voor de hele maatschappij.				✓	
Daarbij komt de vraag aan de orde hoe we de kerneconomie kunnen versterken.				✓	
Er komt een heroverweging van alle privatiseringsplannen					✓
Er komt een breed maatschappelijk debat over de noodzakelijke onderdelen van het publiek bezit.				✓	
Er komt een heroverweging van alle privatiseringsplannen. 2 X ZELFDE!	-				
Die onderdelen die we tot het publiek bezit rekenen, en al geprivatiseerd zijn, worden weer in publiek bezit gebracht.					✓
Controle en handhaving van mensenrechten			✓		
Totaalbeoordeling 1:				✓	
2. Duurzaam inrichten: energie en grondstoffen					
Er wordt een plan ontwikkeld om Nederland in 2020 de duurzaamste energievoorziening van Europa te laten hebben. We mikken op een energiebesparing van 5% per jaar en groei van duurzame energie van 20% per jaar. Onderdeel van dit plan zijn o.m.:					
<ul style="list-style-type: none"> Afschaffing van alle subsidies op onduurzame energie. 					✓
<ul style="list-style-type: none"> De vaststelling van een regeling voor een feed-in-tarief voor hernieuwbare energie 			✓		
<ul style="list-style-type: none"> Biogas rechtstreeks koppelen aan het gasnet 		✓			
<ul style="list-style-type: none"> Een isolatieprogramma voor bestaande woningen en bedrijfsgebouwen. 					✓
<ul style="list-style-type: none"> Grootschalige duurzame renovatie van bestaande woningen tot label A-niveau. 				✓	
<ul style="list-style-type: none"> Er komt een leveranciersverplichting voor een groeiend aandeel van hernieuwbare energie in het aanbod. 					✓
<ul style="list-style-type: none"> Zo spoedig als mogelijk is wordt een begin gemaakt met de aanleg van een elektriciteitsinfrastructuur op zee. 					✓
<ul style="list-style-type: none"> Kleinschalige elektriciteitsopwekking wordt via fiscale voordelen bevorderd. 					✓
<ul style="list-style-type: none"> Exploratie van nieuwe fossiele energiebronnen, zoals schaliegas en steenkoolgas, wordt stopgezet. 					✓
Er wordt ruimte geschapen buiten de bestaande regelgeving voor experimenten			✓		
Openbaar vervoer krijgt voorrang; voor snelwegen geldt een spitsheffing. Vliegen wordt duurder en quoterings daarvan wordt onderzocht.					✓
We gaan ons voorbereiden op schaarste van diverse grondstoffen. De overheid neemt daarin een leidende rol.					✓
De EHS wordt ten volle en met vaart uitgevoerd					✓
Zowel bij de EHS als in het waterbeheer dient rekening te worden gehouden met klimaatverandering					✓
Totaalbeoordeling 2:				✓	
3. Werk en inkomen					

Betaald werk wordt beter verdeeld, waardoor we naar een 20 – 25-urige werkweek groeien				✓	
Meer aandacht voor maatschappelijk nuttige arbeid			✓		
Andere beprijzing, hernieuwbare energie, reparatie-economie en een verschuiving van de belasting op arbeid naar de belasting op goederen scheppen vele nieuwe en nuttige banen.					✓
Betere rechten voor zowel ZZP'ers als voor reguliere werknemers staan tegenover een kortere WW mét recht op scholing.				✓	
Hoge inkomens dragen extra bij aan de duurzame en solidaire economie					✓
Doe onderzoek naar en experimenteer met een basisinkomen	✓				
Totaalbeoordeling 3:				✓	
4. Regionale economie					
De ontwikkeling van de regionale economie met zoveel mogelijk sluiting van kringlopen krijgt prioriteit.					✓
De juiste/optimale schaalgrootte en het subsidiariteitsbeginsel voor de (nieuwe vormen van) besluitvorming zijn leidende beginselen.					✓
Totaalbeoordeling 4:					✓
5. De financiële wereld					
De geldschepping wordt ondergeschikt gemaakt aan de behoeften van de reële economie.				✓	
Scheiding van nuts- en zakenbanken en invoering van een nationalisatiewet voor banken.					✓
De oprichting van een Groene Investeringsbank					✓
Solidaire verdeling van risico's in Europa.		✓			
Invoering van een FTT en eventuele andere belasting op banken en bankactiviteiten. Banken betalen op zijn minst evenveel belasting als andere bedrijven.					✓
Verbieden van excessieve bonussen en complexe financiële producten.					✓
Diversiteit binnen het financiële systeem wordt bevorderd. Verschillende banken en verschillende munten zullen bijdragen aan stabiliteit.					
Geen aftrek deelnemingsrente.	-				
Totaalbeoordeling 5:					✓
6. Sterkste schouders de zwaarste lasten en belastingvergroening					
Hogere belasting op grondstoffen en afvalstoffen en lagere belasting op arbeid is het algemene uitgangspunt.					✓
De vervuiler betaalt' wordt streng toegepast.					✓
Afschaffing milieuschadelijke subsidies, zoals op fossiele brandstoffen					✓
De armoedeval aan de onderkant van de arbeidsmarkt wordt aangepakt		✓			
Stop belastingparadijs Nederland; uitvoering van de resolutie van het Europees Parlement tegen belastingontwijking.		✓			
Alle fiscale regelingen worden in lijn gebracht met inkomenshoogte (dus ook AOW en Kinderbijslag).					✓
Belastingverhoging voor inkomens boven de Balkenendenorm		✓			

Snelle invoering van de vettax				✓	
Totaalbeoordeling 6:				✓	
7. Internationale economie en wereldhandel					
Versterk het democratische systeem van Europa					✓
Krachtige Nederlandse inspanning bij de internationale aanpak van internationale problemen.					✓
Versterk internationale hulp (vooral ook gericht op klimaat, energie, water en voedsel) en zet een universeel bestaanszekerheidsstelsel op de agenda.					✓
Internationale handel moet eerlijker worden, o.a. door toevoeging van sociale paragrafen aan handelsverdragen.					✓
Europa gaat een volumebeleid voeren om het te grote beslag op de mondiale gebruiksruimte te verkleinen; om te beginnen een halvering van de mondiale voetafdruk in 2030					✓
Gebruik de opbrengst van de FTT voor het realiseren van millenniumdoelen.				✓	
Een duurzaam bevolkingsbeleid wordt ontwikkeld				✓	
Ontwikkel procedures voor gelijkwaardiger internationale onderhandelingen.			✓		
Totaalbeoordeling 7:					✓
8. Scholing, innovatie en wetenschappelijk onderzoek					
Nieuwe vaardigheden zijn nodig in een lokaal georiënteerde duurzame en sociale economie					✓
Aandacht voor de kerneconomie vergt andere attitudes.				✓	
Wetenschap, kunst en de creatieve industrie vormen de ideemotor van deze innovatieve economie					✓
De inkoopkracht van overheden wordt ingezet om innovatie aan te jagen.					✓
Totaalbeoordeling 8:					✓
9. Meten van welvaart en welzijn					
Implementeer een dashboard met meetinstrumenten die meer recht doen aan de kerneconomie, die een andere kijk op de economie bevorderen en die rekening houden met onze mondiale voetafdruk.					✓
Overheid en maatschappelijke partijen stimuleren een doorgaande, brede maatschappelijke bezinning op wat we ons voorstellen bij welvaart, welzijn en geluk, om zo via wervende toekomstbeelden veranderingsprocessen te faciliteren.				✓	

Toelichting

Het programma van de Partij voor de Dieren dat getuigt van een brede duurzame visie op de mondiale samenleving. Neem bijvoorbeeld haar standpunt over de internationale ontwikkelingssamenwerking. "Investeren in ontwikkelingssamenwerking. De internationale afspraak is om minstens 0,7% van wat we met z'n allen verdienen aan ontwikkelingssamenwerking te besteden. De Partij voor de Dieren vindt deze afspraak echt een ondergrens en wil dat Nederland ernaar streeft om één procent van het bruto nationaal inkomen te besteden aan ontwikkelingshulp. De hulp moet worden gericht op de belangen van de mensen daar en niet primair op de belangen van het Nederlandse bedrijfsleven.

- De ontwikkelingshulp wordt gericht op het versterken van de positie van de arme bevolking in ontwikkelingslanden, vooral die van vrouwen en kinderen.
 - De prioriteit wordt gelegd bij schoon drinkwater en hygiëne, goede (preventieve) gezondheidszorg, toegang tot essentiële medicijnen en anticonceptie, onderwijs, schone energie en het ondersteunen van emancipatiebewegingen.
- Op deze wijze wordt bijgedragen aan het remmen van de bevolkingsgroei en krijgen democratiseringsprocessen een kans.”

In detail

Deze brede visie leidt tot een krachtige stellingname ten aanzien van een duurzame en solidaire economie. Men kiest bijvoorbeeld vanwege de dreigende tekorten aan grond en grondstoffen voor mondiale quotering van natuurlijke hulpbronnen en voor harde duurzaamheids- en sociale eisen aan de import en winning van grondstoffen.

De partij kiest voor een diepgaande herbezinning om tot een duurzame en solidaire samenleving te komen: “Economie hoort te gaan over wat we ons kunnen veroorloven. In financiële zin, maar ook in termen van milieugebruiksruimte, tegenover mensen in arme landen, tegenover de zwakkeren in onze samenleving, tegenover komende generaties en tegenover dieren, natuur en milieu. De ontsporing van het consumentisme, de bankencrisis, de eurocrisis en de doorgesloten privatisering van nutsfuncties vormen aanleiding voor een herbezinning.”

Het programma maakt tevens duidelijk dat men kritisch staat tegenover alleen maar nieuwe technologie ter verlichting van de ernstige overbelasting van de aarde; ook de grote rol van de overconsumptie wordt dus onderkend. Naast minder vlees, vis en zuivel durft men het ook aan andere aspecten van een duurzamer leefstijl te bepleiten en de noodzakelijke veranderingen met beleid extra te stimuleren.

Kortom

De Partij voor de Dieren betoont zich blijkens haar programma een goede partner voor het werken aan een duurzame en solidaire economie.

Politieke partij: SP

	1	2	3	4	5
1. Voortgaande crises óf duurzaam & solidair					
Er komt een maatschappelijk debat over de mogelijkheden van duurzame of groene groei en de gevolgen daarvan voor de hele maatschappij.	?				
Daarbij komt de vraag aan de orde hoe we de kerneconomie kunnen versterken.	?				
Er komt een heroverweging van alle privatiseringsplannen.					✓
Er komt een breed maatschappelijk debat over de noodzakelijke onderdelen van het publiek bezit.	?				
Er komt een heroverweging van alle privatiseringsplannen.					✓
Die onderdelen die we tot het publiek bezit rekenen, en al geprivatiseerd zijn, worden weer in publiek bezit gebracht.				✓	
Controle en handhaving van mensenrechten.					✓
SP De SP zet echt in op het aanpakken van de oorzaken van de crisis en ziet die oorzaken voornamelijk in de veel te grote inkomensongelijkheid en de perverse prikkels in het financiële stelsel dat dan ook grondig hervormd moet worden. De SP kiest voluit voor solidair en heeft veel aandacht voor duurzaamheid. Duurzaamheid is echter wel minder uitgewerkt.					
2. Duurzaam inrichten: energie en grondstoffen					
Er wordt een plan ontwikkeld om Nederland in 2020 de duurzaamste energievoorziening van Europa te laten hebben. We mikken op een energiebesparing van 5% per jaar en groei van duurzame energie van 20% per jaar. Onderdeel van dit plan zijn o.m.:					
<ul style="list-style-type: none"> Afschaffing van alle subsidies op onduurzame energie. 					✓
<ul style="list-style-type: none"> De vaststelling van een regeling voor een feed-in-tarief voor hernieuwbare energie. 					✓
<ul style="list-style-type: none"> Biogas rechtstreeks koppelen aan het gasnet. 			?		
<ul style="list-style-type: none"> Een isolatieprogramma voor bestaande woningen en bedrijfsgebouwen. 				✓	
<ul style="list-style-type: none"> Grootschalige duurzame renovatie van bestaande woningen tot label A-niveau. 		✓			
<ul style="list-style-type: none"> Er komt een leveranciersverplichting voor een groeiend aandeel van hernieuwbare energie in het aanbod. 					✓
<ul style="list-style-type: none"> Zo spoedig als mogelijk is wordt een begin gemaakt met de aanleg van een elektriciteitsinfrastructuur op zee. 					✓
<ul style="list-style-type: none"> Kleinschalige elektriciteitsopwekking wordt via fiscale voordelen bevorderd. 					✓
<ul style="list-style-type: none"> Exploratie van nieuwe fossiele energiebronnen, zoals schaliegas en steenkoolgas, wordt stopgezet. 			✓		
Er wordt ruimte geschapen buiten de bestaande regelgeving voor experimenten.	?				
Openbaar vervoer krijgt voorrang; voor snelwegen geldt een spitsheffing. Vliegen wordt duurder en quotering daarvan wordt onderzocht.			✓		
We gaan ons voorbereiden op schaarste van diverse grondstoffen. De overheid neemt daarin een leidende rol.					✓
De EHS wordt ten volle en met vaart uitgevoerd.					✓

	1	2	3	4	5
Zowel bij de EHS als in het waterbeheer dient rekening te worden gehouden met klimaatverandering.	?				
SP De SP heeft geen plan om Nederland in 2020 de duurzaamste energievoorzienig van Europa te laten hebben, maar heeft veel aandacht voor het zuinig zijn met en hergebruik van energie en grondstoffen.					
3. Werk en inkomen					
Betaald werk wordt beter verdeeld, waardoor we naar een 20 – 25-urige werkweek groeien.	?				
Meer aandacht voor maatschappelijk nuttige arbeid.	?				
Andere beprijzing, hernieuwbare energie, reparatie-economie en een verschuiving van de belasting op arbeid naar de belasting op goederen scheppen vele nieuwe en nuttige banen.				✓	
Betere rechten voor zowel ZZP'ers als voor reguliere werknemers staan tegenover een kortere WW mét recht op scholing.				✓	
Hoge inkomens dragen extra bij aan de duurzame en solidaire economie.					✓
Doe onderzoek naar en experimenteer met een basisinkomen.	?				
SP De SP zet alle zeilen bij om werkgelegenheid te scheppen en inkomen beter te verdelen en met name aan de 'ónderkant' het inkomen te verhogen. Inzet op economische groei is daarbij een belangrijk middel zonder onderscheid in selectieve of groene groei.					
4. Regionale economie					
De ontwikkeling van de regionale economie met zoveel mogelijk sluiting van kringlopen krijgt prioriteit.					✓
De juiste/optimale schaalgrootte en het subsidiariteitsbeginsel voor de (nieuwe vormen van) besluitvorming zijn leidende beginselen.					✓
SP Dit verkiezingsprogramma blinkt echt uit als het gaat om het kiezen voor kleinschaligheid ten koste van grootschaligheid en het zoveel mogelijk sluiten van kringlopen en de menselijke maat. De buurt wordt gezien als 'de schaal van de toekomst'; een zeer belangrijk schaalniveau om veel zaken goed te organiseren. Het subsidiariteitsbeginsel wordt omarmd.					
5. De financiële wereld					
De geldschepping wordt ondergeschikt gemaakt aan de behoeften van de reële economie.	?				
Scheiding van nuts- en zakenbanken en invoering van een nationalisatiewet voor banken.				✓	
De oprichting van een Groene Investeringsbank.	?				
Solidaire verdeling van risico's in Europa.					✓
Invoering van een FTT en eventuele andere belasting op banken en bankactiviteiten. Banken betalen op zijn minst evenveel belasting als andere bedrijven.					✓
Verbieden van excessieve bonussen en complexe financiële producten.					✓
Diversiteit binnen het financiële systeem wordt bevorderd. Verschillende banken en verschillende munten zullen bijdragen aan stabiliteit.				✓	
Geen aftrek deelnemingsrente.					✓
SP					

	1	2	3	4	5
De SP scoort zeer goed wat betreft de hervorming van het financiële stelsel en het aanpakken van slecht presterende banken maar heeft aandacht voor de manier waarop geld geschapen wordt en verweeft duurzaamheid niet of nauwelijks met haar hervormingsvoorstellen. Wel pleit de SP voor een 'volwaardige internationale reservemunt' als tegenwicht voor de dominante rol van de dollar, voor een nieuwe nationale investeringsbank en stelt tal van maatregelen voor om speculatie tegen te gaan.					
6. Sterkste schouders de zwaarste lasten en belastingvergroening					
Hogere belasting op grondstoffen en afvalstoffen en lagere belasting op arbeid is het algemene uitgangspunt.		✓			
'De vervuiler betaalt' wordt streng toegepast.					✓
Afschaffing milieuschadelijke subsidies, zoals op fossiele brandstoffen.					✓
De armoedeval aan de onderkant van de arbeidsmarkt wordt aangepakt.					✓
Stop belastingparadijs Nederland; uitvoering van de resolutie van het Europees Parlement tegen belastingontwijking.					✓
Alle fiscale regelingen worden in lijn gebracht met inkomenshoogte (dus ook AOW en Kinderbijslag).				✓	
Belastingverhoging voor inkomens boven de Balkenendenorm.					✓
Snelle invoering van de vettax.	?				
SP De SP scoort zeer hoog op het laten rusten van de zwaarste lasten op de sterkste schouders en goed als het gaat om de vergroening van het belastingstelsel, maar is terughoudend of niet duidelijk als die vergroening een lastenverzwaring voor burgers betekent. Daarom is het jammer dat vergroening van het belastingstelsel niet aan verlaging van belasting op arbeid wordt gekoppeld.					
7. Internationale economie en wereldhandel					
Versterk het democratische systeem van Europa.					✓
Krachtige Nederlandse inspanning bij de internationale aanpak van internationale problemen.				✓	
Versterk internationale hulp (vooral ook gericht op klimaat, energie, water en voedsel) en zet een universeel bestaanszekerheidssysteem op de agenda.				✓	
Internationale handel moet eerlijker worden, o.a. door toevoeging van sociale paragrafen aan handelsverdragen.					✓
Europa gaat een volumebeleid voeren om het te grote beslag op de mondiale gebruiksruimte te verkleinen; om te beginnen een halvering van de mondiale voetafdruk in 2030.	?				
Gebruik de opbrengst van de FTT voor het realiseren van millenniumdoelen.	?				
Een duurzaam bevolkingsbeleid wordt ontwikkeld.	?				
Ontwikkel procedures voor gelijkwaardiger internationale onderhandelingen.	?				
SP De SP wil een veel samenhangender beleid binnen de Wereldhandelsorganisatie waarbij beleid op het gebied van voedsel, water energie en grondstoffen met elkaar verbonden worden. Er wordt ingezet op bestrijding van armoede in combinatie met economische groei en een					

	1	2	3	4	5
fatsoenlijk rechtstelsel dat mensenrechten respecteert. Ook veel aandacht voor het ontwikkelen van een 'houdbaar belastingstelsel' in arme landen. Ook zet de SP in op een ontwikkelingsbudget van 0,8% van het BNP.					
8. Scholing, innovatie en wetenschappelijk onderzoek					
Nieuwe vaardigheden zijn nodig in een lokaal georiënteerde duurzame en sociale economie	?				
Aandacht voor de kerneconomie vergt andere attitudes.	?				
Wetenschap, kunst en de creatieve industrie vormen de ideeënmotor van deze innovatieve economie	?				
De inkoopkracht van overheden wordt ingezet om innovatie aan te jagen.	?				
SP Dat op deze specifieke punten het verkiezingsprogramma van de SPO geen uitspraken doet, betekent niet dat er geen aandacht is voor scholing, innovatie en wetenschappelijk onderzoek. De SP stelt: "Juist in crisistijd moeten we investeren in beter onderwijs. Dat is de beste manier om de economie in onze samenleving blijvend sterker te maken." En: "Intensivering van onderzoek en productontwikkeling is de sleutel voor het bereiken van energie- en klimaatdoelstellingen. Wij zijn voorstander van het vergroten van de middelen voor onderzoek en ontwikkeling op het gebied van 'biobased'-economie en -energie."					
9. Meten van welvaart en welzijn					
Implementeer een dashboard met meetinstrumenten die meer recht doen aan de kerneconomie, die een andere kijk op de economie bevorderen en die rekening houden met onze mondiale voetafdruk.	?				
Overheid en maatschappelijke partijen stimuleren een doorgaande, brede maatschappelijke bezinning op wat we ons voorstellen bij welvaart, welzijn en geluk, om zo via wervende toekomstbeelden veranderingsprocessen te faciliteren.	?				
SP In haar verkiezingsprogramma besteedt de SP geen aandacht aan andere manieren van het meten van welvaart en welzijn dan via het BNP.					

Toelichting bij de beoordeling van het programma van de SP

Het verkiezingsprogramma van de SP is doortrokken van het streven naar een solidaire economie, die het omgekeerde is van een economie gebaseerd op neoliberale uitgangspunten. De overheid moet weer de regie nemen en de markt moet gecontroleerd. Daarbij is er veel aandacht voor duurzaamheid, maar die lijkt niet gebaseerd op een grondige analyse van de mechanismen in de huidige economie die haaks staan op duurzaamheid. Dat blijkt ondermeer aan het zonder terughoudendheid inzetten op economische groei, geen aandacht voor zoiets als de mondiale voetafdruk en het niet-koppelen van de FTT aan duurzame investeringen. Desondanks is er veel aandacht voor duurzaamheid met leidende principes als 'de vervuiler betaalt' en de vergroening van het belastingstelsel.

In detail

Het programma van de SP blinkt echt uit als het gaat om de keuze voor het tegengaan van onnodige grootschaligheid en het bevorderen kleinschaligheid waarbij het buurtniveau de schaal van de toekomst wordt genoemd. Ook worden er tal van concrete maatregelen voorgesteld om zuinig om te gaan met energie en

grondstoffen, om beduidend meer groene energie in Nederland te produceren en om de landbouw te verduurzamen. Wanneer maatregelen om duurzaamheid te bevorderen direct voelbaar zijn in de portemonnee van burgers of als het gaat om aanpassing van hun leefstijl dan is de SP terughoudend.

Kortom

De inzet van de SP scoort bijzonder goed als het gaat om de transitie naar een solidaire economie en biedt vele kansen om de omschakeling beter dan nu nog het geval is met duurzaamheid te verweven. Wij zien uit naar een intensieve samenwerking van de SP met het PDSE om die transitie te verwezenlijken.

Politieke partij: VVD

	1	2	3	4	5
1. Voortgaande crises óf duurzaam & solidair					
Er komt een maatschappelijk debat over de mogelijkheden van duurzame of groene groei en de gevolgen daarvan voor de hele maatschappij.	✓				
Daarbij komt de vraag aan de orde hoe we de kerneconomie kunnen versterken.	✓				
Er komt een heroverweging van alle privatiseringsplannen.	✓				
Er komt een breed maatschappelijk debat over de noodzakelijke onderdelen van het publiek bezit.	✓				
Er komt een heroverweging van alle privatiseringsplannen.	✓				
Die onderdelen die we tot het publiek bezit rekenen, en al geprivatiseerd zijn, worden weer in publiek bezit gebracht.	✓				
Controle en handhaving van mensenrechten.			✓		
VVD Het beleid van de VVD blijft gericht op blinde economische groei. Bijvoorbeeld "Economische groei is hard nodig." "Alleen een Europese Unie die helpt economische groei mogelijk te maken heeft een toekomst." "De overheid moet economische groei niet hinderen maar ondersteunen. Zeker nu het economisch tegenzit, is dit hard nodig." De oplossing is volgens de VVD een kleine en krachtige overheid met lage belastingen en zonder overbodige regels. Tegelijkertijd moet die overheid de juiste randvoorwaarden creëren zodat de economie kan groeien. De VVD zet daarom in op een gunstig ondernemingsklimaat, toponderwijs en een goede infrastructuur.	✓				
2. Duurzaam inrichten: energie en grondstoffen					
Er wordt een plan ontwikkeld om Nederland in 2020 de duurzaamste energievoorziening van Europa te laten hebben. We mikken op een energiebesparing van 5% per jaar en groei van duurzame energie van 20% per jaar. Onderdeel van dit plan zijn o.m.:					
<ul style="list-style-type: none"> Afschaffing van alle subsidies op onduurzame energie. 			?		
<ul style="list-style-type: none"> De vaststelling van een regeling voor een feed-in-tarief voor hernieuwbare energie. 			✓		
<ul style="list-style-type: none"> Biogas rechtstreeks koppelen aan het gasnet. 			?		
<ul style="list-style-type: none"> Een isolatieprogramma voor bestaande woningen en bedrijfsgebouwen. 	✓				
<ul style="list-style-type: none"> Grootschalige duurzame renovatie van bestaande woningen tot label A-niveau. 	✓				
<ul style="list-style-type: none"> Er komt een leveranciersverplichting voor een groeiend aandeel van hernieuwbare energie in het aanbod. 	✓				
<ul style="list-style-type: none"> Zo spoedig als mogelijk is wordt een begin gemaakt met de aanleg van een elektriciteitsinfrastructuur op zee. 			?		
<ul style="list-style-type: none"> Kleinschalige elektriciteitsopwekking wordt via fiscale voordelen bevorderd. 		✓			
<ul style="list-style-type: none"> Exploratie van nieuwe fossiele energiebronnen, zoals schaliegas en steenkoolgas, wordt stopgezet. 	✓				
Er wordt ruimte geschapen buiten de bestaande regelgeving voor experimenten.			✓		

	1	2	3	4	5
Openbaar vervoer krijgt voorrang; voor snelwegen geldt een spitsheffing. Vliegen wordt duurder en quoterings daarvan wordt onderzocht.	✓				
We gaan ons voorbereiden op schaarste van diverse grondstoffen. De overheid neemt daarin een leidende rol.	✓				
De EHS wordt ten volle en met vaart uitgevoerd.			?		
Zowel bij de EHS als in het waterbeheer dient rekening te worden gehouden met klimaatverandering.	✓				
VVD De VVD erkent dat fossiele brandstoffen de komende decennia opraken, de prijzen zullen stijgen en stelt dat wij het ons daarom niet kunnen permitteren nieuwe vormen van energieopwekking onbenut te laten. Uiteindelijk bepaalt de markt en niet de overheid volgens de VVD welke de energievorm de toekomst heeft. Er is dus zeker geen sprake van een gecoördineerd plan.		✓			
3. Werk en inkomen					
Betaald werk wordt beter verdeeld, waardoor we naar een 20 – 25-urige werkweek groeien	✓				
Meer aandacht voor maatschappelijk nuttige arbeid	✓				
Andere beprijzing, hernieuwbare energie, reparatie-economie en een verschuiving van de belasting op arbeid naar de belasting op goederen scheppen vele nieuwe en nuttige banen.	✓				
Betere rechten voor zowel ZZP'ers als voor reguliere werknemers staan tegenover een kortere WW mét recht op scholing.			✓		
Hoge inkomens dragen extra bij aan de duurzame en solidaire economie	✓				
Doe onderzoek naar en experimenteer met een basisinkomen	✓				
VVD De VVD promoot meer en langer werken. De rechten voor ZZP'ers worden sterk verbeterd. Het ontslagrecht wordt vereenvoudigd en versoepeld.	✓				
4. Regionale economie					
De ontwikkeling van de regionale economie met zoveel mogelijk sluiting van kringlopen krijgt prioriteit.		✓			
De juiste/optimale schaalgrootte en het subsidiariteitsbeginsel voor de (nieuwe vormen van) besluitvorming zijn leidende beginselen.		✓			
VVD Er ligt een voorkeur voor Europa. Een aantal bestuursstaken wil de VVD decentraliseren. Alleen op het gebied van energie wordt expliciet over decentrale netwerken gesproken.		✓			
5. De financiële wereld					
De geldschepping wordt ondergeschikt gemaakt aan de behoeften van de reële economie.	✓				
Scheiding van nuts- en zakenbanken en invoering van een nationalisatiewet voor banken.	✓				
De oprichting van een Groene Investeringsbank.	✓				
Solidaire verdeling van risico's in Europa.	✓				
Invoering van een FTT en eventuele andere belasting op banken en bankactiviteiten. Banken betalen op zijn minst evenveel belasting als andere bedrijven.	✓				
Verbieden van excessieve bonussen en complexe financiële producten.			?		

	1	2	3	4	5
Diversiteit binnen het financiële systeem wordt bevorderd. Verschillende banken en verschillende munten zullen bijdragen aan stabiliteit.	✓				
Geen aftrek deelnemingsrente.	✓				
VVD De VVD wil dat de Borgstelling MKB-kredieten (BKMB) zo wordt gericht dat deze kredietstroom weer op gang komt. Daarnaast wil de VVD belemmeringen weghalen zodat pensioenfondsen meer kunnen investeren in de Nederlandse economie. Er zijn verder geen aanwijzingen te vinden dat de VVD de financiële wereld wil hervormen.	✓				
6. Sterkste schouders de zwaarste lasten en belastingvergroening					
Hogere belasting op grondstoffen en afvalstoffen en lagere belasting op arbeid is het algemene uitgangspunt.			?		
'De vervuiler betaalt' wordt streng toegepast.					✓
Afschaffing milieuschadelijke subsidies, zoals op fossiele brandstoffen.			?		
De armoedeval aan de onderkant van de arbeidsmarkt wordt aangepakt.			✓		
Stop belastingparadijs Nederland; uitvoering van de resolutie van het Europees Parlement tegen belastingontwijking.	✓				
Alle fiscale regelingen worden in lijn gebracht met inkomenshoogte (dus ook AOW en Kinderbijslag).	✓				
Belastingverhoging voor inkomens boven de Balkenendenorm.	✓				
Snelle invoering van de vettax.	✓				
VVD De VVD wil duurzaam ondernemen bevorderen door het principe te hanteren dat 'de vervuiler betaalt'. Om dit effectief te maken moeten in internationaal verband afspraken worden gemaakt. De VVD wil doorgaan met het systeem van emissiebegroting (ETS) en voldoen aan harde, realistische internationale afspraken. Uitgangspunten zijn een reële emissiebegroting en een gelijk speelveld binnen de Europese Unie. Het aanpakken van ongelijkheid is wordt niet besproken in het verkiezingsprogramma van de VVD.		✓			
7. Internationale economie en wereldhandel					
Versterk het democratische systeem van Europa			✓		
Krachtige Nederlandse inspanning bij de internationale aanpak van internationale problemen.				✓	
Versterk internationale hulp (vooral ook gericht op klimaat, energie, water en voedsel) en zet een universeel bestaanszekerheidsstelsel op de agenda.	✓				
Internationale handel moet eerlijker worden, o.a. door toevoeging van sociale paragrafen aan handelsverdragen.			?		
Europa gaat een volumebeleid voeren om het te grote beslag op de mondiale gebruiksruimte te verkleinen; om te beginnen een halvering van de mondiale voetafdruk in 2030	✓				
Gebruik de opbrengst van de FTT voor het realiseren van millenniumdoelen.	✓				
Een duurzaam bevolkingsbeleid wordt ontwikkeld	✓				
Ontwikkel procedures voor gelijkwaardiger internationale onderhandelingen.	✓				

	1	2	3	4	5
VVD De VVD wil Europa vooral gebruiken om economische groei te realiseren. Ook in Europa moet de overheid klein, zuinig en efficiënt zijn. Dus, "Niet méér Europa maar een wérkend Europa." Wat de VVD betreft is ontwikkelingsamenwerking is geen kerntaak van de overheid. De ecologische voetafdruk wordt niet genoemd in het verkiezingsprogramma. Er lijkt nauwelijks aandacht te zijn voor internationale ongelijkheid.		✓			
8. Scholing, innovatie en wetenschappelijk onderzoek					
Nieuwe vaardigheden zijn nodig in een lokaal georiënteerde duurzame en sociale economie	✓				
Aandacht voor de kerneconomie vergt andere attitudes.	✓				
Wetenschap, kunst en de creatieve industrie vormen de ideeënmotor van deze innovatieve economie				✓	
De inkoopkracht van overheden wordt ingezet om innovatie aan te jagen.	✓				
VVD Innovatie en onderwijs zijn twee belangrijke speerpunten van de VVD. De VVD wil dat prikkels om te fuseren worden afgeschaft in het onderwijs. De link naar duurzaamheid ontbreekt in het verkiezingsprogramma. Er is geen sprake van een fundamenteel andere richting in het onderwijs.		✓			
9. Meten van welvaart en welzijn					
Implementeer een dashboard met meetinstrumenten die meer recht doen aan de kerneconomie, die een andere kijk op de economie bevorderen en die rekening houden met onze mondiale voetafdruk.	✓				
Overheid en maatschappelijke partijen stimuleren een doorgaande, brede maatschappelijke bezinning op wat we ons voorstellen bij welvaart, welzijn en geluk, om zo via wervende toekomstbeelden veranderingsprocessen te faciliteren.	✓				
VVD In het verkiezingsbeleid is geen aandacht voor andere parameters om welvaart en welzijn. De focus ligt eenzijdig op economische groei.	✓				

Toelichting bij de beoordeling van het programma van VVD

In het verkiezingsprogramma laat de VVD zien wel oog te hebben voor de economische crisis:

"Nederland leeft boven zijn stand. Ondanks de stevige bezuinigingen van het eerste kabinet Rutte I, geeft de overheid nog steeds elke dag 70 miljoen euro meer uit dan zij binnenkrijgt. Het geld wat we jaar in jaar uit tekort komen, moeten we lenen. Nu al zijn we tien miljard euro per jaar kwijt aan rentebetalingen, twee keer zo veel als we uitgeven aan politie. Dat is weggegooid geld dat we niet kunnen investeren in betere wegen of onderwijs."

De VVD wil de staatschuld aflossen, maar verandert verder niet van koers. Economische groei blijft het doel. Veel te eenzijdig wat het Platform DSE betreft.

In detail

In de detaillering van de plannen maakt de VVD dus niet de keuze voor een duurzame en solidaire economie. Wel is er de erkenning dat fossiele brandstoffen schaarser worden en alternatieve bronnen van energie noodzakelijk zijn. De drijfveer blijft echter economisch. Onze concurrentiepositie komt in gevaar. De VVD pleit niet voor een breuk, maar juist voor meer: meer wegen, meer luchtvaart, meer spoor, meer kredietverlening. etc.

Het verkiezingsprogramma laat op milieu aspecten een aantal keuzes zien. “De vervuiler betaalt” is wellicht de meest opmerkelijke. Toch blijft het opzienbarend dat er nauwelijks aandacht is voor inter- en intragenerationele ongelijkheid en dat privatisering nog steeds wordt aangemoedigd. Schaalvergroting staat inmiddels ook bij de VVD ter discussie.

VVD laat in haar programma veel kansen liggen. Meer mensen moeten meer werken om de gewenste groei te realiseren, alsof er geen andere doelen zijn in het leven. De VVD ziet de Euro als hoeksteen voor onze welvaart. Europe is een mechanisme om economische groei te realiseren.

Kortom

De hervormingen in het verkiezingsprogramma van VVD zijn opgeschreven met economische groei, vermindering van de staatschuld en werkgelegenheid als focus. De verdienkracht van Nederland staat centraal. De VVD heeft vooralsnog geen oog voor de noodzaak van een grote transitie en wil doorgaan met business as usual. Dit is volgens het Platform DSE geen optie. We hopen dat VVD kennis wil nemen van de ideeën van het Platform: we kunnen niet nog langer wachten met de grote transitie.